

Riksdagens protokoll

1989/90:60

Torsdagen den 1 februari

Kl. 12.00–15.46

Protokoll
1989/90:60

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 24 januari.

Svar på interpellationer

2 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Bertil Måbrink* (vpk) avsagt sig uppdraget som suppleant i den svenska EFTA-delegationen.

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Svar på interpellation 1989/90:112 om skattereformen och travsporten

Anf. 1 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om skattereformen kommer att innebära väsentligt försämrade villkor för de s.k. hobbyhästägarna och, om så är fallet, vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att kompensera nämnda kategori.

Enligt nuvarande rättspraxis betraktas som regel innehav av endast någon enstaka travhäst som hobby och eventuella inkomster från hobbyverksamheten blir inte skattepliktiga, även om de skulle uppgå till betydande belopp. Å andra sidan medges inte avdrag för kostnader som är hänförliga till verksamheten.

Travsportverksamhet som bedrivits med tre eller flera hästar har däremot i allmänhet ansetts som rörelse. Inkomsterna är i dessa fall skattepliktiga och kostnaderna avdragsgilla.

Regeringen har helt nyligen för lagrådets yttrande överlämnat ett förslag om reformerad inkomst- och företagsbeskattning.

Lagrådsremissen berör de s.k. hobbyhästägarna främst genom att den innehåller förslag som innebär en viss utvidgning av inkomstslaget tjänst. Detta får till följd att i dag skattefria inkomster från hobbyhästar kan komma att bli beskattade i inkomstslaget tjänst.

Lagrådsremissen innehåller emellertid också vidgade möjligheter till av-

drag för kostnader från inkomster av detta slag. Avdrag skall således få göras inte bara för det aktuella inkomstårets utgifter, utan även för underskott från samma verksamhet som uppkommit föregående år. Endast i de tämligen ovanliga fall att en hobbyhäst ger betydande inkomster torde därmed beskattning bli aktuell. En förändring i lagrådsremissen i förhållande till förslaget från utredningen om reformerad inkomstbeskattning, RINK, är att kraven för att en verksamhet skall anses som näringsverksamhet inte skärpts. Det blir således inte svårare att i framtiden få verksamhet av nu aktuellt slag bedömd som näringsverksamhet.

Genom de förändringar i förhållande till RINK:s förslag som företagits i lagrådsremissen har den kritik av kommittéförslaget som förts fram av bl.a. företrädare för travsporten delvis tillgodosetts.

Några väsentligt försämrade villkor för hobbyhästägare kommer därför enligt min bedömning förändringarna av inkomstbeskattningen inte att medföra. Det finns således inte heller anledning att vidta några åtgärder för att kompensera denna grupp.

Anf. 2 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Sportsligt sett står svensk travsport i dag på en mycket hög nivå. Jag skulle tro att vi är världsledande, i vad gäller både bredd och topp. Omsättningssiffran, dvs. de pengar som svenska folket spelar för, stiger för varje år. I fjol omsattes 6 miljarder kronor och av dessa pengar fick staten i form av skatter tillbaka ungefär 565 milj. kr. Intresset är stort bland allmänheten. Man bedömer att mellan 500 000 och 600 000 människor deltar varje vecka i det ytterst populära V65-spelet.

Travsporten för också det goda med sig att drygt en miljard av vårt jordbruksöverskott äts upp av de svenska hästarna – man brukar räkna en häst per hektar. Många gårdar i Norrland kan i dag existera och bidra till en levande miljö tack vare att man har en eller ett par travhästar.

Men det finns problem. Det är nämligen ytterst svårt och dyrt att i dag hålla en travhäst på beskattade pengar. Det förs en intern debatt inom travsporten där många travhästägare anser att AB Trav och galopp, som är ansvarigt för verksamheten, i alltför stor omfattning har byggt sin verksamhet för att skapa monument över sig självt, i stället för att tillgodose hästägarnas intresse – det är ju trots allt hästägarna som står för fiolerna.

Den historik som statsrådet beskriver är korrekt. Man kan alltså äga två hästar utan att kunna dra av för underskotten, men om verksamheten går med vinst, slipper man att skatta för den. Det bör noteras att en travhäst kostar mellan 60 000 kr. och 70 000 kr. om året att ha i professionell träning. Enligt siffrorna för 1989 var det bara 12 % av Sveriges travhästar som sprang in mer än 60 000 kr., alltså 88 % gick med förlust. Men de s.k. hobbyhästägarna har ändå "köpt" det här. När andra människor köper en penninglott eller tippas drömmer de om högsta vinsten. En travhästägare drömmer kanske om att vinna ett travderby, Elitloppet eller Müllers Memorial nere i Malmö. Det har varit den gnista av hopp som har sporrat till att fortsätta med den här mycket dyrbara verksamheten.

Enligt det förslag som nu presenterats kommer det att bli betydligt sämre förhållanden. Statsrådet skriver i slutet av svaret att förändringarna i in-

komstskatten inte kommer att medföra några väsentligt försämrade villkor. Men detta måste då ställas i relation till något annat. Villkoren för den stora majoriteten av hästägarkåren är i dag mycket dåliga. Verksamheten ger alltså ingen som helst ekonomisk vinning. Bara en liten försämring kan innebära att många anser att de inte längre kan fortsätta. Om man räknar med dem som har del i en häst består hästägarkåren av totalt 50 000 människor.

Det finns en sak som man kan göra. Jag har i dag fått uppgift om att följande är fullt möjligt. Om Sten Andersson i Malmö betalar 50 000 kr. och grundar ett bolag som skall syssla med politik och hästar kan han dra av sina kostnader. Om man i framtiden sätter detta i system, skulle det innebära en enorm förlust för svenska staten, om nu den uppgift som jag har fått från en vanligtvis väl underrättad källa är korrekt.

Herr talman! Till sist vill jag ställa ett par frågor till statsrådet som det är viktigt att han svarar på med tanke på debattens intensitet och på hur många som är engagerade. Statsrådet skriver att avdrag från underskott från verksamheten skall få göras även för underskott som uppkommit föregående år. Gäller det ett, två år tillbaka eller under hela den tid man ägt hästen?

Den andra frågan är också viktig. Får man kvitta inköpspriset på hästen mot insprungna pengar? I dag kostar en 1-åring ca 100 000 kr. Den kommer till start när den är fyra år gammal och då har den kostat ytterligare 130 000 kr. Herr statsråd, blir det möjligt att i framtiden dra av även kostnader för inköp av en häst?

Det är angeläget att få svar på dessa mycket viktiga frågor.

Anf. 3 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i Sten Anderssons i Malmö beskrivning av läget inom travsporten. Läget är dock kanske något värre än Sten Andersson anger, bl.a. beroende på att avgifterna för träningsverksamhet har stigit från årsskiftet. Man får nog räkna med att kostnaderna för att hålla travhäst i professionell träning snarare kommer att uppgå till mellan 80 000 och 90 000 kr. Därigenom reduceras mycket snabbt den krets av hästar som är lönsamma. Det torde bara bli 5–6 % av hästarna som ger ett överskott.

Beskrivningen av den stora bredd som travsporten har är korrekt. Staten har också en stor inkomstkälla i travsporten. De förslag som inkomstskattekommittén lade fram har väckt stora farhågor för att staten tillsammans med hästägarna skulle göra en jätteförlust i slutändan. Det skulle i stort sett ta död på svensk travsport – om man inte med svensk travsport menar stora konsortier och verksamhet bedriven i aktiebolagsform. Det har i så fall inte mycket med folkporten och folkrörelsen travsport att göra.

Även med det förändrade förslaget i lagrådsremissen finns en uppenbar risk för att fler hästar kommer att ingå i något slags bolagskonstellation. I förslaget underlättar man t.o.m. och ger förmånligare villkor för dem som äger häst i bolag än det var tidigare. Sten Andersson beskrev detta. Enligt vad jag förstår är det alltså möjligt att göra så. I dag är det mycket svårt att kombinera andra verksamheter med en travhäst. Det är svårt att t.ex. idka bilhandel i kombination med att äga travhäst för att därigenom kunna skaffa sig avdrag. Det nya förslaget innebär, efter vad jag förstår, att man tar bort

restriktionerna. Det blir således möjligt att kombinera olika slags verksamhet inom ett bolag. Då kommer också travhästarna med i bilden.

För den enskilde hästägaren som har hästar som hobby, skärps emellertid kraven. Jag skall erkänna att förslaget i lagrådsremissen naturligtvis är bra mycket bättre än det förslag som inkomstskattekommittén lade fram. Man har dock en litet för kort horisont om man går in för att man skall få dra av kostnaderna ett år tillbaka. Om man har ett underskott skall man alltså få dra av det i nästkommande års deklaration. De flesta satsar nog på unghästar, och då tar det längre tid. Man kan få lägga ned betydande kostnader. Sten Andersson nämnde inköpspriset. Det är naturligtvis högt, men kostnader för skötsel, inkörning och en mängd andra saker kommer till under unghästperioden. De kostnaderna får man, som jag tolkar förslaget, icke dra av mot en vinst längre än ett år tillbaka.

Jag skulle därför vilja fråga statsrådet Feldt om det inte nu finns skäl att överväga om man åtminstone inte skulle kunna gå tillbaka till starten när man skaffade hästen. I annat fall blir detta mycket snedare än det är i dag i förhållande till de hästar som tävlar i aktiebolagsform. Man får inga sådana problem om man kombinerar olika verksamheter. Min fråga är således om man inte kan tänka sig att utsträcka tiden.

Till slut vill jag bara kommentera det statsrådet sade i slutet av svaret om man inte kommer att kompensera denna grupp. Hobbyhästägarna har faktiskt aldrig begärt kompensation. Deras hopp har stått till att de i form av prispengar skulle kunna få in oskattade pengar som i någon mån skulle kunna täcka de kostnader de har haft för hästens skötsel innan den kom till start. Någon kompensation har man således aldrig begärt.

Anf. 4 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Nej, det är riktigt att hästägarna inte har vänt sig till mig och begärt någon kompensation. Men Sten Andersson i Malmö vill ha kompensation. Det var därför jag svarade på frågan såsom jag gjorde. Det är nämligen han som har ställt interpellationen.

Efter att ha lyssnat till de båda herrarna tycker jag att det börjar stå klart för dem att det förslag som har gått till lagrådet egentligen inte innebär några försämringar för hobbyhästägarna. Om 88 % av alla hästar konstant går med förlust förbättras faktiskt läget. Den förbättring vi talar om består i att man kan göra avdrag, inte bara för det löpande inkomståret utan även för föregående år. Avdragsmöjligheterna förbättras således tydligen för den absoluta majoriteten. 9 av 10 hästägare får bättre avdragsmöjligheter. Ni kräver att vi skall göra förbättringarna större än vad som sker i lagrådsremissen. Det hade jag inte tänkt mig att göra, i varje fall inte förrän ytterligare material har lagrats kring detta och många andra problem som har att göra med lagrådsgranskningen av det förslag som har lagts fram.

På Sten Anderssons fråga kan jag svara att principen är här, liksom för alla andra kostnadsavdrag, att det skall röra sig om kostnad för intäktens förvärvande. Vilka kostnader som har varit nödvändiga för förvärv av inkomsten blir en följd av taxeringsförfarandet. Det förefaller inte helt uteslutet att förvärv av häst har något att göra med att man får intäkt från hästen i fråga.

Anf. 5 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Statsrådet inledde med att säga att han inte hade fått någon propå från landets hästägare om att man begär kompensation. Det är kanske dåliga kontakter mellan hästägarna och finansdepartementet. Om statsrådet hade läst tidningarna i de städer där vi i dag har travbanor, hade han kunnat notera att det finns en stark opinion och många frågetecken bland hästägarna när det gäller det nya förslaget. Det är alltså inte bara Sten Andersson i Malmö som står här och begär pengar till hästägarna. Jag är inte hästägare själv. Jag tycker om hästar, men jag har inte råd att hålla en häst med tanke på vad det kostar i dag i Sverige. Att betala 6 000 kr. per månad av skattade pengar räcker inte vårt arvode till.

Statsrådet har nu sagt att det bara gäller föregående år. Till följd av den stora succé som svensk travsport har uppnått och den allt högre kvaliteten på hästarna har inköpspriset på en häst rakat i höjden. Kan statsrådet i sin nästa replik svara på om det inte skall bli möjligt framöver att även kvitta inköpspriset mot en eventuell vinst? Det är en viktig fråga. Att bara gå tillbaka till föregående år räcker absolut inte. De flesta hästägare har haft sin häst i många år. Många köper dem som åringar och har en dryg period framför sig innan de får in en enda krona. Om det blir såsom jag befarar, att inköpspriset inte kommer att räknas med, tror jag att statsrådet Feldt är den ende som anser att förslaget medför förbättrade villkor.

Till sist några ord om mitt eventuella framtida privata bolag med politik och hästar. Det är möjligt att jag skulle kunna syssla med något sådant om jag har tur att vinna på V65 på lördag. Om alla, eller många, som i dag är s.k. hobbyhästägare skulle göra samma sak, räcker det att man lägger ihop två och två för att förstå att det skulle leda till en kraftig förlust för statskassan. Jag noterar att denna öppning finns. Jag skall med glädje göra vad jag kan för att vidarebefordra detta till olika hästägarkretsar i Sverige.

Anf. 6 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Jag är rädd för att det kommer att föreligga missförstånd i denna debatt. Om jag uppfattade finansministern rätt sade han att det blir förbättringar för nio av tio hästägare. Jag skulle vilja att finansministern redogjorde för de förbättringar gentemot nuvarande system som kommer att ske.

Som hobbyhästägare i dag är jag beredd att ta dessa utgifter, med skattade pengar, därför att jag skattefritt kan få några inkomster under kommande år från tävlingsverksamhet. Den skillnad som inträder är att de pengar som kommer in från tävlingsverksamhet skall beskattas. Jag har alltså inga möjligheter att ta igen den kostnad som jag har haft för min hobbyverksamhet. Den kommer man nu att räkna av årsvis, och det blir alltså ingen förbättring.

Däremot torde det kanske bli en förbättring för s.k. bolagshästar, hästar som tävlar som ägs av bolag där man har möjlighet att kombinera den verksamheten med annan näringsverksamhet. Men för hobbyhästägaren kommer det helt klart att bli en försämring även med det förslag som nu finns i lagrådsremissen.

Till detta kommer mervärdeskatten. Vi har inte berört den här. Mervärdeskatt kommer att tas ut på träningsavgifter, vilka i dag är mervärdeskatte-

befriade. Det innebär att träningsavgifterna, som i dag är ganska höga, kommer att stiga med 15–20 %. Det skall hobbyhästägaren betala, egentligen utan några möjligheter att dra av. Bolag som äger hästar kommer däremot att kunna lyfta denna moms. För dem spelar det alltså ingen roll. Träningsavgifterna blir tvärtom något lägre för bolagshästarna. Där har man ett annat inkomstslag i bolagets verksamhet att möta detta med. Det kan väl inte heller vara en rimlig utveckling och kan väl inte beskrivas som en klar förbättring för hobbyhästägaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1989/90:116

Anf. 7 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! På grund av svårigheter att hitta en tid för mig och interpellanten att träffas i denna kammare kommer jag att lämna svaret på interpellationen senare, efter den föreskrivna tiden, när överenskommelse har nåtts med interpellanten.

5 § Ajournering

Miljöminister Birgitta Dahl och statsrådet Maj-Lis Lööv hade meddelat att de var förhindrade att infinna sig i kammaren före kl. 13.00 för att lämna de på föredragningslistan återstående interpellationssvaren. Med anledning härav beslöt kammaren kl. 12.23, på förslag av talmannen, att ajournera förhandlingarna till kl. 13.00.

6 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.00 under ledning av talmannen.

7 § Svar på interpellation 1989/90:102 om åtgärder mot miljöfarliga utsläpp vid råjärnsframställning

Anf. 8 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Bengt Hurtig har frågat mig om åtgärder mot miljöfarliga utsläpp vid råjärnsframställning.

Låt mig först bara slå fast att en ren och opåverkad miljö kräver att alla miljöpåverkande utsläpp måste nedbringas till sådana nivåer att negativa effekter för människa och miljö inte uppstår.

För att uppnå detta krävs att vi tillämpar en modern och miljöanpassad teknik, som är så ren som möjligt redan från början. Rening av luft eller vattenutsläpp är en åtgärd som måste tas till när vi tvingas tillämpa en teknik som medför miljöfarliga utsläpp.

Det finns i dag flera områden där den nuvarande tekniken medför miljöfarliga utsläpp. I dessa fall är på kort sikt rening av utsläppen den enda utvägen. Men på lång sikt måste dagens teknik ersättas av ny miljöanpassad teknik.

Råjärnsframställningen medför, som Bengt Hurtig påpekat, utsläpp av miljöfarliga gaser, vilka kan vara både giftiga och försurande. Självfallet är det viktigt att åtgärder vidtas för att begränsa och på sikt helt eliminera sådana utsläpp. Mycket har också redan gjorts. Luftföroreningar är ju ett prioriterat område i riksdagens miljöpolitiska beslut år 1988.

För att klarlägga vilka åtgärder som måste vidtas för att ytterligare begränsa utsläppen till luft har regeringen gett naturvårdsverket i uppdrag att revidera sin aktionsplan mot luftföroreningar. Naturvårdsverket kommer att redovisa aktionsplanen till regeringen senast den 31 mars i år. Aktionsplanen skall bl.a. ligga till grund för regeringens fortsatta arbete i frågan.

När det gäller järnframställningen och utsläppen därifrån är det i första hand från kokstillverkningen som utsläppen kommer, dvs. den koks som sedan används i masugnen vid järnframställningen. Utsläppen av svavel från en masugn är relativt små, jämfört med svavelutsläppen från kokstillverkningen.

Genom att använda andra reduktionsmedel än koks vid järnframställningen kan man minska utsläppen av gaser. Detta gäller även användningen av kolpulver. Jag tycker därför att man inte helt bör bortse från kolpulvertekniken utan i stället betrakta den som ett delmål på vägen mot en miljöanpassad teknik.

På grund av tekniska problem är det enligt naturvårdsverket i dagsläget svårt att ersätta mer än 20 % av kokssatsningen med kolpulver eller gas. Ökas kokersättningen mycket över 20 % kan hela tillverkningsprocessen äventyras.

Det är alltså med dagens masugnsteknik omöjligt att helt ersätta koksen med andra mer miljöanpassade alternativ. Forskning pågår dock för att ta fram nya tekniska lösningar, och det är min övertygelse att denna snart skall leda fram till både en mer miljöanpassad och en mer energisnål tillverkningsprocess.

Som Bengt Hurtig påpekar ger råjärnsframställning upphov även till koldioxidutsläpp. Utsläppen är i storleksordningen 3–4 miljoner ton koldioxid per år, vilket motsvarar ca 5 % av de totala svenska utsläppen. Om koks, helt eller delvis, kan ersättas med naturgas eller förgasad olja kan dessa utsläpp minska. Naturvårdsverket kommer att föreslå åtgärder för minskad klimatpåverkan i sin reviderade aktionsplan mot luftförorening och försurning. Industriprocessernas koldioxidutsläpp kommer att vara en viktig del av redovisningen.

I Sverige finns i dag två malmbaserade järnverk – ett i Luleå och ett i Oxelösund. De ägs av SSAB. Båda dessa järnverk tillverkar sin egen koks. Den gas som uppstår vid kokstillverkningen renas från en mängd miljöfarliga ämnen. Av svavlet avskiljs ca 70 %.

Den kvarvarande gasen, som är mycket energirik, används internt som energiråvara. I den mån energin inte förbrukas i fabriken kan den användas

i intelligande samhällen. På detta sätt kan man således minska förbrukningen av andra energislag, t.ex. olja.

Även i masugnarna uppkommer en gas. Som jag redan nämnt är dess innehåll av svavel och miljöfarliga ämnen lägre än i koksverksgasen. Masugnsgasen renas självfallet också den innan den utnyttjas.

För närvarande genomgår järnverket i Oxelösund en omprövning, enligt miljöskyddslagen, av samtliga villkor. Jag vet att naturvårdsverket även överväger att begära en omprövning av villkoren för verket i Luleå. Dessa villkor är sedan omprövningsbara efter tio år.

Skulle det efter det att dessa omprövningar genomförts, under tioårsperioden, utvecklas ny teknik som innebär att utsläppen ytterligare kan kraftigt begränsas finns möjlighet för naturvårdsverket att begära omprövning av villkoren trots att tio år inte förflutit.

Som Bengt Hurtig säkert vet får jag inte ingripa i de olika myndigheternas handläggning av enskilda tillståndsärenden. Jag är emellertid övertygad om att de kommer att föreskriva villkor i syfte att så långt det någonsin är möjligt minimera miljöfarliga utsläpp.

Anf. 9 BENGT HURTIG (vpk):

Herr talman! Jag får tacka miljöministern för svaret. I långa stycken är svaret positivt när det gäller de åtgärder som vidtas beträffande nuvarande teknik. Ibland kan man av den svenska debatten få intrycket att den gamla basindustrin är på väg ut för att ersättas av ett nytt högteknologiskt informationssamhälle. Jag betraktar stålindustrin som en del av den gamla basindustrin.

Överallt i vårt samhälle behövs produkter av järn och stål. De behövs i transportmedel, inte minst för kollektivtrafiken, i byggnadskonstruktioner, i fartyg och maskiner, i köksinredningar, osv. Jag har för min del svårt att tänka mig ett framtida samhälle där vi inte använder järn- och stålprodukter. Samtidigt har gruvdrift, järn- och stålframställning varit förknippade med besvärliga arbetsmiljöer och kraftiga miljöstörningar. Vi måste anstränga oss till det yttersta för att minimera dessa. Om vi inte anstränger oss för att förnya svensk stålindustri, kan det mycket väl hända att den gamla stålnationen Sverige kommer att få köpa sitt stål från andra länder, dit vi möjligen får exportera malm. Jag ser för närvarande ingen kraftfull stålpolitik från den svenska regeringens sida där nationella ekonomiska intressen vägs ihop med miljökrav och utformas till en långsiktigt uthållig stålpolitik.

Jag tror för min del att det inte räcker med att lita till att marknadskrafterna skall lösa problemen åt oss. Både företag, myndigheter och politiker måste skaffa sig en övergripande bild av vad som är möjligt och inte möjligt och ge uppdrag och resurser till de forskare som också i vårt land är beredda att försöka lösa problemen. Om vi bara låter kortsiktiga vinstintressen styra den industriella utvecklingen, kan naturens svar på det mänskliga övermodet bli smärtsamt.

Hela produktionskedjan från malmbrytning till färdig produkt måste granskas ur ekologisk synvinkel. Inriktningen måste vara att så långt möjligt uppnå slutna system, att restprodukter tas till vara och att energiomsättningen utnyttjas effektivt.

Jag tar järn- och stålframställningen i Luleå som exempel. Där har man de senaste decennierna vidtagit många bra åtgärder. Likväl sker i dag fortfarande avsevärda utsläpp till närmiljön och utsläpp som kraftigt bidrar till klimatpåverkan. Tusentals ton stoft sprids vid hantering av kol, malm och vid övrig verksamhet. Trots att svaveldioxidutsläppen pressats ned torde de i dag ligga på storleksordningen 1 000 ton per år. Utsläpp av svavelväte och ammoniak räknas i storleksordningen 50 ton per år. Av de ca 1 miljon ton kol som tillförs SSAB blir så småningom via koksverk, masugnar och kraftvärmeverk ca 2,5 miljoner ton koldioxid. Miljöministern påpekar att det totalt för landet rör sig om 3 till 4 miljoner ton.

Koldioxidutsläppen bara i Luleå torde motsvara utsläpp från en halv miljon motorfordon. Nu har det ju beslutats att dessa utsläpp skall drabbas av en koldioxidavgift. Om en avgift på 20 öre per kilo koldioxid skulle läggas på stålindustrin – det är en siffra som diskuteras internationellt – skulle det innebära hundratals miljoner i avgifter för svensk stålindustri. En sådan avgiftsbeläggning är, såvitt jag förstår, realistisk endast om den sker samtidigt i flera konkurrentländer. De produktionsenheter som i ett sådant läge har låga mängder av koldioxidutsläpp kan bli de som överlever tack vare att de har en starkare ekonomi.

Om vi i Sverige skall kunna behålla en järn- och stålindustri, är det av stor vikt att vi noga analyserar dessa frågor på alla nivåer. Det är inte bara en fråga för marknadskrafterna om vi skall ha en framställning av järn och stål kvar i det här landet. Jag hävdar att det är ett nationellt intresse att vi har en sådan industri kvar.

Den kolinjektion som nu tillämpas vid råjärnsframställningen ger lägre energikostnader, bättre råjärns kvalitet och ökad produktion per masugn. Men rimligtvis kan detta inte vara vägen att på sikt radikalt minska koldioxidproduktionen. Jag är också tveksam till om föroreningar från kol- och svaveldioxidutsläpp kan minskas med denna metod. Om man övergår till att reducera malmen med mer kolväten, t.ex. förgasad olja eller naturgas, bör koldioxidutsläppen kunna minskas rejält och halten vattenånga i stället öka. Idealet, från utsläppssynpunkt, vore att reducera malmen med hjälp av vätgas, vilket enligt de tekniker jag har talat med är helt möjligt. Problemet är emellertid att det ännu inte finns någon billig metod att använda för att göra så stora mängder vätgas. Naturligtvis kan förgasad olja och processgas användas för att driva kraftvärmeverk i samma utsträckning som redan sker och därmed fortsätta att ersätta den olja som användes i början av 70-talet.

Miljöministern säger i sitt svar att det med dagens masugnsteknik är omöjligt att ersätta koksen med mer miljöanpassade alternativ. Det är sannolikt riktigt. Men då måste vi titta på vilken masugnsteknik som behövs, kanske också vilken typ av pellets från gruvorna som behöver framställas och hur mycket grafit som måste blandas in osv. Det fordras med andra ord ett helhetsgrepp som berör flera företag. Det behövs ett helhetsgrepp som samordnar processerna i gruv-, järn- och stålteknik med framtidens miljökrav. Det är sådana helhetsgrepp som jag saknar i dag.

Anf. 10 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det är inte ofta som man kan konstatera att det råder en näst intill total samsyn mellan interpellanter och svarande ministrar. I dag tycker jag att vi kan på båda sidor kosta på oss det konstaterandet.

Den fråga som Bengt Hurtig har väckt är mycket allvarlig och viktig. Vi är överens både om miljökraven och om behovet av att ha en konkurrenskraftig järn- och stålindustri i framtiden. För att klara detta behövs en långsiktig politik, inriktad på vad som är regeringens mål nu, nämligen att industrins processer och produkter i framtiden skall vara rena och från början resurshushållande. Regeringens arbete inför nästa års miljöpolitiska proposition är inriktat på att vi skall kunna lägga fram förslag om hur det skall gå till. Vi samarbetar mycket nära med industridepartementet och när det gäller trafiken med kommunikationsdepartementet.

Det handlar alltså om en systematisk omställning av grundläggande och viktiga teknologier, så att de skall bli rena och resurshushållande. Det i sin tur kommer att ta sin tid, eftersom det handlar om avancerad teknikutveckling och mycket stora investeringar. Kanske måste man acceptera, och förstå, att det måste få ske i flera steg. Fram till dess vi har en ny, god teknik färdig och har investerat i anläggningar som finns på plats, måste vi göra så mycket som möjligt för att förbättra de anläggningar som redan finns.

Bengt Hurtig vet säkert att de villkor som gäller för de två anläggningarna är mycket gamla. De speglar en gammal syn på avvägningen mellan miljökrav och sysselsättningskrav osv. I dag är vår syn en annan. Den synen präglar naturligtvis den prövning som myndigheterna gör, och den kommer att prägla det arbete som regeringen bedriver för att lägga fram förslag på hur dessa problem långsiktigt skall lösas.

Regeringen arbetar för internationell harmonisering av de krav som måste ställas på industrin och av de miljöavgifter som kommer att införas. Som Bengt Hurtig vet har miljöavgiftsutredningen föreslagit att vi skall införa en avgift på utsläpp av koldioxid, men att industrin skall undantas så länge det inte finns internationellt lika krav. Vi studerar nu andra alternativ i regeringen, dvs. om det kan finnas en möjlighet att bygga in en styrande funktion utan att industrins konkurrenskraft försämras. Vi kommer att redovisa för riksdagen vad vi kommer fram till för ställningstagande i den frågan.

I nuvarande processer har koksen inte bara som uppgift att vara reduktionsmedel vid råjärnsframställningen utan också som bärarmaterial. Om koks inte tillsätts blir smältan för kompakt och kan inte genomblåsas. Det är det tekniska problem som måste lösas för att man skall kunna gå över till mer miljövänliga processer.

Regeringens inriktning är att vi steg för steg skall lösa dessa processer. Vi kommer att redovisa sammanhållna program för det för riksdagen.

Anf. 11 BENGT HURTIG (vpk):

Herr talman! Jag håller med Birgitta Dahl om att vi i princip är eniga i långa stycken. Men den praktiska hanteringen av dessa frågor gör ibland att man blir litet undrande.

Vi har från Sverige exporterat en hel del svavelhaltig olja, som använts i andra länder och som har lett till svavelutsläpp över vårt land. Nu planerar

man i stället att delvis förgasa denna olja och använda den i det s.k. NEX-projektet i Nynäshamn och eventuellt också i Lysekil.

Förbränning i kraftvärmeverk anses ju vara ganska miljövänlig. Det är ett argument för att genomföra detta. Men om kärnkraft ersätts med förbränning av förgasad olja blir det svårare att uppfylla riksdagens mål att minska koldioxidutsläppen. Använder man i stället förgasad olja för att ersätta kol i industriella processer eller för att ersätta kol i våra grannländer, skulle detta kunna bidra till att minska de totala koldioxidutsläppen. Om den svavelhaltiga oljan förbrukas utan att man har haft möjlighet att använda den för att ersätta kol i framtida processer, har man kanske försuttit en chans till att minska koldioxidutsläppen.

Anf. 12 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det ena goda utesluter inte det andra. Men vad jag påpekade och vill upprepa är, att det ännu inte går att göra något till hundra procent. Det måste till ytterligare teknisk utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1989/90:104 om slutförvaringen av utbränt kärnbränsle

Anf. 13 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Görel Thurdin har frågat mig om regeringen är beredd att medverka till att alternativ till berggrundsförvaring vid slutförvar av utbränt högaktivt kärnbränsle tas fram, samt vidare om regeringen är beredd att verka för att lokalisering av anläggning för slutförvaring av utbränt kärnbränsle sker till kommun med industriell verksamhet på kärnenergiområdet inom ramen för ett bibehållet kommunalt veto.

Låt mig först upplysa om att alla som har tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) har ett ansvar för att i verksamheten uppkommet kärnavfall eller använt kärnbränsle hanteras och slutförvaras på ett säkert sätt. Härutöver är samtliga reaktorinnehavare skyldiga enligt lagen att bedriva den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att kunna fullgöra denna skyldighet. Reaktorinnehavarna är också skyldiga att i samråd med övriga reaktorinnehavare vart tredje år med början år 1986 utforma ett allsidigt program för forsknings- och utvecklingsverksamheten.

Forskningsprogrammet skall vara inriktat på att redovisa den forskning och utveckling som behöver vidtas för att slutligt kunna lösa problemen kring en säker hantering och slutförvaring enligt den metod som framstår som bäst med hänsyn till säkerhet och strålskydd. Forskningen skall omfatta hela processkedjan för avfallsets omhändertagande och slutförvaring, således olika typer av mellanlager och andra anläggningar som behövs för slutförvaringen. I kravet på ett allsidigt program ingår också en redovisning och en uppföljning av alternativa hanterings- och förvaringsmetoder som framkommer under den fortsatta forskningen på avfallsområdet, genom såväl den

egna forskningen som utländsk forskning. Syftet med bestämmelsen är att någon bindning till en viss bestämd hanterings- eller förvaringsmetod inte skall ske förrän man fått tillräckliga kunskaper för att kunna överblicka och bedöma de säkerhets- och strålskyddsproblem som kan föreligga. Detta innebär att om det under det fortsatta forsknings- och utvecklingsarbetet kommer fram ännu bättre eller mera förfinade lösningar på avfallsproblemet skall dessa kunna väljas.

Samhällets kontroll över forskningen på detta område utövas av statens kärnbränslenämnd. Förutom en löpande uppföljning av forskningsarbetet genomför kärnbränslenämnden vart tredje år i enlighet med vad som föreskrivs i kärntekniklagen en omfattande granskning och utvärdering av forskningsprogrammet. Granskningen och utvärderingen skall avse både redan uppnådda forskningsresultat och den planerade framtida forskningen. Vid sin granskning utnyttjar kärnbränslenämnden i stor utsträckning fristående experter.

Rapporter om kunskapsläget på kärnavfallsområdet som belyser kärnavfallsfrågan i såväl ett svenskt som ett utländskt perspektiv har 1986, 1987 och 1989 getts ut av samrådsnämnden för kärnavfallsfrågor.

I sitt yttrande till regeringen över forskningsprogrammet 1986 framhöll kärnbränslenämnden att programmet för studier av alternativ till KBS 3-systemet har den bredd som är motiverad i nuvarande kunskapsläge. Kärnbränslenämnden betonade också vikten av att man analyserar olika system med senarelagd tillslutning av slutförvaret eller med handlingsfrihet som är bibehållen på annat sätt.

Kärnkraftsföretagen har genom Svensk Kärnbränslehantering AB gett in ett andra forskningsprogram, FoU-program 89, till statens kärnbränslenämnd. Programmet granskas och utvärderas för närvarande av kärnbränslenämnden. Nämnden skall med eget yttrande ge in programmet till regeringen senast under mars månad 1990. Yttrandet skall innehålla en granskning och utvärdering i fråga om planerad forsknings- och utvecklingsverksamhet, redovisade forskningsresultat, alternativa hanterings- och förvaringsmetoder och de åtgärder som avses bli vidtagna.

Jag har valt att ge denna tämligen utförliga redogörelse för den nuvarande ordningen, som bygger på en aktiv medverkan av reaktorinnehavarna men ger en särskild myndighet överinseende, för att kunna visa att forskningen på kärnavfallsområdet bedrivs på ett seriöst och obundet sätt. Att så sker är också ett oavvisligt krav från regeringens sida.

Det slutliga ställningstagandet till det använda kärnbränslets och kärnavfallsets förvaring måste baseras på ett allsidigt forsknings- och utvecklingsarbete. Detta arbete är ännu inte slutfört. Det krävs ytterligare omfattande insatser. Under den tid som forskningsarbetet bedrivs bör inte regeringen eller riksdagen binda sig till någon viss förvaringsmetod. Det finns heller ingen anledning att föreskriva vare sig att det fortsatta forskningsarbetet skall koncentreras till KBS 3-metoden eller att denna metod skall avföras som lämplig förvaringsmetod. Det är i stället av väsentlig betydelse att forsknings- och utvecklingsarbetet kan bedrivas utan låsningar i något avseende.

När det gäller val av plats för slutförvaring anser jag att frågan bör anstå

till dess forskningen om lämplig slutförvaringsmetod har hunnit så långt att den kan ligga till grund för ett godtagbart beslutsunderlag.

Som Görel Thurdin väl känner till så har den syn på frågor om hantering av använt kärnbränsle som jag här redovisat ett brett stöd inom riksdagen. Detta kom till uttryck senast då riksdagen behandlade frågorna våren 1989 (1989/90:NU31).

När det slutligen gäller det s.k. kommunala vetot enligt reglerna i 4 kap. lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. kan jag informera om att regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga under våren 1990.

Anf. 14 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som statsrådet till stor del använder för att visa att forskningen på kärnavfallsområdet är seriös och obunden och att regeringen ställer oavvisliga krav. Jag har i min interpellation inte ifrågasatt det seriösa i själva forskningen. Huruvida den sker obundet kan emellertid starkt ifrågasättas, eftersom kärnkraftsindustrin naturligtvis har ett intresse av att avfallshanteringen blir så billig som möjligt och att de egna kostnaderna kan hållas nere. Därför är det egentligen inte lämpligt att kärnkraftsindustrin är med i utredandet i så stor utsträckning som är fallet.

Jag tror visst att regeringen ställer krav på forskningen på detta område, eftersom det börjar bli alltmer besvärande att frågan om förvaringen av avfallet inte är löst, speciellt med tanke på att den egna arbetarrörelsen ställer krav på att kärnkraftsbeslutet skall rivs upp.

Jag ifrågasätter i stället den teknik som ger upphov till detta avfall, eftersom jag anser att denna är ett hot mot mänskligheten. Jag ifrågasätter användningen också därför att avfallsfrågan inte är löst. Det har inte presenterats någon metod som garanterar en säker förvaring med tanke på att detta radioaktiva material måste hållas åtskilt från allt liv under en mycket lång tid. Inte heller har riskerna med transporter av radioaktivt avfall eliminerats. Jag tycker att det är litet anmärkningsvärt att statsrådet erkänner att frågan inte är löst. Jag vet inte om det är första gången som detta sker, men nu säger statsrådet att det krävs omfattande forskningsinsatser innan någon pålitlig metod kan fastställas. Inte heller skall forskningsarbetet utgå enbart från KBS-metoden, utan det är väsentligt att arbetet bedrivs utan låsning.

Det är klart att det då uppstår en misstanke om att ni blivit lurade, eftersom igångsättandet av nya kärnkraftverk efter folkomröstningen byggde på folkpartiregeringens beslut om att ge tillstånd för idrifttagningen enligt den s.k. villkorlagen, ett tillståndsbeslut som grundade sig på just KBS-metoden. Då var det ingen av socialdemokraterna som protesterade.

Jag hyser respekt för statsrådets ärliga svar i dag, men jag känner djup oro inför framtiden. Centerpartiet har aldrig accepterat ståndpunkten att KBS-metoden uppfyller de krav som måste ställas för att den slutliga förvaringen av det utbrända kärnkraftsbränslet skall anses helt säkert. Vi måste naturligtvis respektera en riksdagsmajoritets beslut, men vi har aldrig accepterat den nyssnämnda ståndpunkten.

Varje reaktor producerar 20 à 25 ton avfall varje år. Det innebär enligt SKB att vi år 2010 har 7 800 ton avfall. Beslut om slutförvaringen planeras

bli fattat omkring år 2060. Då finns inte vi två som nu står här och diskuterar i livet. Då är våra barn äldre än vad vi är i dag. Då är det våra barnbarn och barnbarnsbarn som skall klara det hela. Och med vilken säkerhet kunde man år 1920 säga vad som skulle gälla i år, 1990, för att en viss teknisk lösning skulle vara säker?

Bara den här planeringshorisonten visar orimligheten i användningen av kärnkraft.

Men vi har ju inget val. Det finns ju ett beslut om utnyttjande av kärnkraften. Avfallshögarna växer, och vi måste ta hand om och ta ansvar för dessa. Det handlar om ett högaktivt avfall. Det handlar om avfall som kan användas vid framställning av vapenplutonium.

Jag undrar vad som skall hända i framtiden. Moderaterna vill ha kärnkraften kvar, trots det hotfulla perspektivet. Folkpartiet vet vi inte var vi har. Delar av socialdemokratin har börjat vackla. Moderaterna vill ha ett starkt försvar. Vem vet vilka krav som en vacker dag kommer att framställas här i riksdagen t.ex. när det gäller upparbetande och användande av plutonium. Vi lever antagligen i en mycket osäkrare miljö än vi tror.

Mot den bakgrunden är det inte konstigt att människor i kommuner utan kärnkraft reagerar när de får veta att deras plats på jorden eventuellt skall bli den med kärnkraftsavfall. Hemma i min kommun, Örnsköldsvik, har vi erfarenhet av en tyst vår. Det var den våren då olyckan i Tjernobyl inträffade. Det var den våren det regnade ohälsosamt stoft ned på den delen av jorden och i våra vatten. Det stoftet kan jämföras med avfallet. Det är bara det att stoftet bestod av några kilo högaktivt avfall som spreds över ett stort område. Nu handlar det om flera tusen ton. Är det då konstigt att örnsköldsviksborna, eller andra för den delen, inte vill ha avfallet i sin kommun? Är det konstigt att de vill kunna utnyttja sin vetorätt?

Svaret på min interpellation gav inget besked i frågan. Det får vi i form av en proposition i vår. Det är inte den enda propositionen som blir intressant – det kommer senare en om energipolitiken. Då får vi åtminstone veta om tillväxten av avfallet skall minska fram till år 2010.

Anf. 15 ROLF I. NILSON (vpk):

Herr talman! Görel Thurdin tar i sin interpellation upp två frågor i samband med hanteringen av kärnkraftsavfall. Det är slutförvaringen, hur den skall ske och med vilken teknik man skall ta hand om avfallet, och det är lokaliseringsfrågan, dvs. var förvaringen av utbränt kärnbränsle skall ske. Det är den andra frågan som Görel Thurdin, åtminstone i interpellationen, ägnar mest uppmärksamhet och omsorg.

Birgitta Dahls svar handlar i princip bara om den första frågan och är i stort sett en formell genomgång av aktörerna på området och hur de förhåller sig till varandra, och av forsknings- och beslutsprocessen. Birgitta Dahls slutsats är att forskningen på området bedrivs på ett seriöst och obundet sätt. Hon tillägger att detta är ett oavvisligt krav från regeringen.

Birgitta Dahl säger också att det slutgiltiga ställningstagandet till hur det använda kärnbränslet och kärnavfallet skall förvaras inte skall göras nu utan att det behövs omfattande och allsidig forskning samt att det är en forskning

och utveckling som skall bedrivas utan låsningar. Det är utmärkt. Så långt är nog alla överens.

Problemet är bara att det är många som inte delar Birgitta Dahls uppfattning om att den nuvarande ordningen leder till obunden och allsidig forskning och utveckling.

Det är framför allt Svensk Kärnbränslehantering AB:s (SKB), uppdrag att bedriva forskning och utveckling som ifrågasätts. SKB är och förblir kärnkraftsindustrins organ, och den är part i målet. Även om forskning och utveckling sker under vad Birgitta Dahl kallar samhällets kontroll är ordningen otillfredsställande. Kraven är starka och återkommande på att forskningen skall bedrivas fristående från partsintressena.

Det finns en ständigt återkommande kritik mot att s.k. kritiska, fristående forskare och forskning har svårt att komma fram. Folkkampanjen mot Kärnkraft-Kärnvapen, centerpartiet, vpk, kds och miljöpartiet har i många olika sammanhang krävt en annan ordning. Vi har krävt att SKB skall skiljas från sitt uppdrag och att fristående forskning skall gynnas.

Birgitta Dahl säger att det inte skall vara några låsningar till KBS-3-metoden, eller till någon annan metod för den delen. Men vi som kritiserar ordningen upplever faktiskt att det finns en låsning till just denna metod, till slutförvaring i berg. Därför skulle det vara önskvärt med en markering från Birgitta Dahls sida för vad vi i brist på bättre skulle kunna kalla alternativa lösningar. Jag vill fråga om Birgitta Dahl är beredd att göra en sådan markering.

Jag behöver nog inte påpeka att jag och vpk delar de synpunkter som Görel Thurdin för fram i första delen av interpellationen. Jag tänker inte upprepa dem.

Görel Thurdins resonemang i den andra delen av interpellationen tycker jag däremot är både primitivt och märkligt. Visst är lokaliseringsfrågan viktig och problematisk, men vad hon säger är litet förenklat att har man tagit fan i båten får man ro honom i land. Och då tycks hon mena att det är de kommuner som tillåtit kärnkraftverk inom sina gränser som skall ta hand om avfallet.

Jag bor i en grannkommun till Kävlinge, där Barsebäcksverken ligger. Det är ett ganska tätbefolkat område. Jag tror inte att det är speciellt lämpligt att förvara kärnkraftsavfall där. Även om man skulle slippa en del transporter tycker jag inte att det är argument nog för förvaring i Kävlinge. Och jag tycker framför allt inte att kävlingeborna har större ansvar för den svenska kärnkraftspolitiken än andra svenskar. Min slutsats är alltså att här sitter vi alla i samma båt, och vi får allt hjälpas åt att ro den tidigare nämnde potentaten i land.

Anf. 16 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Den fråga som nu är uppe till debatt här i kammaren är utomordentligt viktig, inte bara för oss som är här i dag, för oss som lever och verkar nu och för oss som är av den här generationen – den är viktig inte minst för alla dem som förhoppningsvis kommer efter oss och som vi har att lämna över en god och bra miljö till. Det här är en fråga som spänner inte bara över ett år eller årtionde utan över hundratals, tusentals, ja, kanske

rent av miljontals år. Det är därför utomordentligt viktigt att noggrant kontrollera vad man håller på med när man studerar möjligheterna till ett slutförvar av det använda kärnbränslet.

Statsrådets svar här i dag verkar yttligt sett mycket positivt, men när man tittar litet mer noggrant på det och analyserar det upptäcker man att det faktiskt finns en hel del frågetecken.

Statsrådet noterar helt korrekt att reaktorinnehavarna är skyldiga att i samråd med varandra vart tredje år med början 1986 utforma ett allsidigt program för forsknings- och utvecklingsverksamheten. Statsrådet säger också att kärnbränslenämnden vid sin granskning av detta i stor utsträckning skall utnyttja fristående experter.

När vi jämför det FoU-program som nu föreligger med FoU-programmet 1986 kan vi notera att antalet ideella remissinstanser har minskat. Remisstiden är kortare än 1986, kanske väsentligt kortare, i och med att den innefattade jul- och nyårshelgerna. Det verkar som om inhämtandet av remissyttrandet och remissvar har blivit ett spel för galleriet.

En fråga som man gärna tittar på är hur förvaringen skall gå till. Det började med KBS-1-metoden – då gällde att man skulle ha ett helt sprickfritt berg. I början av 1980-talet började man tala om ett lagom sprucket berg. Nu är berget utan betydelse; nu räknar man med att de andra barriärerna – inkapslingar och liknande – skall vara till fyllest.

I forskningsprogrammet 1986 noterade man att det faktiskt inte gjorde så mycket om avfallslagret började läcka – då kunde det ju rinna ut i Östersjön, i havet, och lägga sig i bottensedimenten, och då skulle man faktiskt kunna undvika en nedsmittning av vårt grundvatten! Det är ett bekymmer när kärnkraftsindustrin egentligen själv bedriver forskning för sin slutförvaringsverksamhet.

Sedan är det också så att SKN har svårt att åstadkomma efterlevnad av sina synpunkter på forskningsverksamheten. SKN framförde 1986 önskemål om kompletteringar och ändringar av det FoU-program som då var aktuellt, men de betecknades som allmänna råd, vilka så långt som möjligt skulle beaktas. Kärnkraftsindustrin valde då, inte helt oväntat, att inte direkt följa råden och då med motiveringen att det skulle leda till besvärliga debatter.

Valet av lokaliseringsplats för slutförvaring är en utomordentligt allvarlig fråga. För närvarande sägs från SKB:s sida att man troligtvis kommer att ta fram tre kandidatplatser i ett sent skede. Men det är inte till fyllest. Det finns en djup och mycket mycket befogad oro ute hos människorna runt om i landet på olika platser. Jag tänker exempelvis på trakten av Kynnefjäll, Klipperås i Småland, Torhamnslandet i Blekinge. Almunge givetvis inte att förglömma i det här fallet.

Jag blir rädd när jag tar del av hur SKB:s arbete med att titta på platser och genomföra borrhningar har gått till. Det har givits otillräcklig information till allmänheten. Man har egentligen inte alls velat informera, utan man har sagt att det är ingen fara – "vi är bara ute och tittar på platser". Men man tittar ju inte på platser utan orsak.

SKN hade välmotiverade invändningar mot den platsvalssystematik som SKB ville använda sig av år 1986. Man ville ha en sorts sållningsprogram som skulle kunna innebära en rätt så trovärdig överskådlig hantering. Det hade

varit bättre om detta fullföljts och man redan i det skede som nu är kunnat diskutera vilka platser i vårt land som kan vara aktuella för ett slutförvar.

Människor i de trakter som i viss mån har blivit utpekade är som sagt oroliga och vill veta: Vad händer med våra bygder? Vad händer med våra möjligheter inför framtiden? Vad händer med våra barns möjligheter att bo, verka och ha en meningsfull framtid i de här områdena? Det är viktigt att också platsvalsprocessen lyfts fram i ljuset.

Anf. 17 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar är utomordentligt allvarlig. Jag vill börja med att erinra om att det inte finns något parti i riksdagen som kan låtsas som om det inte hade medansvar för det uppkomna kärnavfallet eller de problem som är förbundna med det. Alla partier var faktiskt ense om satsningen på kärnkraft från början. Alla är också medansvariga för att det skedde utan att avfallsfrågan var löst. Ingen kan smita från det.

Det som skilde centern och oss åt för 10 år sedan var om man skulle använda kärnkraft i 10 eller 25 år till. Det var ingen som sade absolut stopp, och centern var själv med om att ge tillstånd till reaktorer.

Jag förstår om mina meddebattörer säger att de hör mig säga det här för första gången, för de var inte med i riksdagen på den tiden och inte heller under mina första år som energiminister, då jag fick ta itu med att reda upp eländet med avfallshanteringen efter de borgerliga regeringsåren.

Faktum är att socialdemokratin i oppositionsställning under de borgerliga åren gick emot villkorslagen på grund av dess bindning dels till upparbetning, dels till att man skulle ställa krav på att ta ställning för en viss metod. Vi sade redan då – jag gjorde det personligen som företrädare för mitt parti – att det inte finns grund för att i dag binda sig till en viss metod.

Det var bakgrunden till vår principiella kritik mot villkorslagen, och vi vidhåller den kritiken. När jag fick ta över ansvaret för de här frågorna för sju och ett halvt år sedan fanns det bindning både till upparbetningsavtal i Frankrike och till KBS 1-metoden. Vårt arbete har sedan dess handlat om att steg för steg se till att vi skulle få en mer ansvarsfull hantering av avfallsfrågorna.

Vi förändrade kärntekniklagen. Vi såg till att kärnbränslenämnden fick ett självständigt uppdrag att garantera att alternativ skulle finnas till de metoder som kraftföretagen dittills hade arbetat med. Det var det ingen som gjorde förut.

Det är inte fel att säga att kraftföretagen skall bära kostnaden för forskningen. Självfallet skall förorenaren betala också i detta fall. Men det är samhället genom sin granskning som skall bestämma hur det skall vara. Jag vidhåller med mycket stort allvar att det är en fördel att vi dessutom genom att ta in kunskap från forskning på annat håll tvingar fram en utveckling av alternativa metoder, så att vi har fritt val i framtiden, när vi skall bestämma vilken metod som skall användas.

Det gäller också platsen, och jag instämmer i Rolf L Nilsons kritik mot Görel Thurdin, när hon pekar ut just kärnkraftsorterna. Det strider mot principen att vi skall välja en sådan eller sådana platser som är bäst ur säker-

hetssynpunkt när det gäller förvaring av kärnavfall. Det finns ingen anledning att i dag peka ut någon sådan ort.

Jag vill också säga att vi självfallet bör sträva efter att hitta en sådan lösning som människor känner förtroende för. Jag har förståelse för dem som är rädda för denna verksamhet. Den är farlig. Det är bl.a. därför vi skall avveckla kärnkraften. Men vi måste ta ansvar. Någonstans i Sverige måste vi hitta en plats att slutligt hantera det kärnavfall som vi alla bär gemensamt ansvar för.

Anf. 18 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Det är möjligt att det ibland kan vara bra att framstå som litet naiv, för då framstår man kanske mera som en företrädare för folket.

Om kärnkraftverken ligger på så osäkra platser att man inte där kan förvara avfallet, då ifrågasätter jag än mer dessa anläggningar. De ligger alltså på sådana osäkra platser att man inte ens kan förvara avfallet där under bevakning.

Jag har inte sagt att det absolut skall vara en koppling mellan kärnkraftverk och avfallsförvaring, men vad jag har velat få till stånd är en minimering av avståndet, därför att transporter av det farliga godset naturligtvis inte är bra, allra helst om de dessutom blir oerhört långa.

Jag inser naturligtvis att vi alla måste ta ansvar för att få fram en bra avfallshantering. Förut handlade forskningen kring avfallsfrågan just om KBS-metoden och om berggrunden, och det gjordes provborrning på provborrning. Nu får vi veta att man äntligen börjar inrikta sig på alternativ, och det är ju bra det. Fortfarande vet man inte vilken metod som kommer att väljas, och naturligtvis är det metoden som bestämmer vilken plats som är lämplig. Det inser även jag.

Så vill jag ta upp det här med vilka som har beslutat vad. Jag är också medveten om att alla partier från början deltog i besluten – under ledning av en socialdemokratisk regering, vill jag minnas. Sedan var det klart att tiden var ganska långt gången för en del kärnkraftverk. 1978 fattade en Fälldinregering beslutet att två reaktorer inte skulle laddas. Det gick inte enligt villkorslagen, trots att man försökte manipulera resultaten från de geologiska undersökningar som hade utförts. Sedan har jag hänvisat till en folkpartiregering, som gav tillstånd till idrifttagningen, och till folkomröstningen, för alla måste ju respektera vad folkomröstningen kom fram till. Detta har vi också gjort.

Birgitta Dahl talar om alternativ. Så länge jag minns från tiden som centerpartist har vi arbetat för att det skulle tas fram alternativa lösningar på energiområdet. Det kan man inte komma ifrån. Om det sedan har funnits en majoritet i riksdagen för detta eller inte är ju en helt annan sak.

Nu är min tid ute och jag får spara resten till mitt nästa inlägg, men jag tycker ändå att statsrådet har medgivit att avvecklingsbeslutet fortfarande gäller.

Anf. 19 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! Jag är inte beredd att ta på mig något alltför stort ansvar för utvecklingen av det svenska kärnkraftsprogrammet. Birgitta Dahl känner väl till de ställningstaganden som vpk och linje 3 gjort i dessa frågor.

Däremot är vi givetvis beredda att ta ansvar för avvecklingen av kärnkraften och hantera de problem som kärnkraftsprogrammet faktiskt har gett upphov till.

Då är avfallsfrågan central. Även om Birgitta Dahl försäkrar att det sker en seriös och opartisk forskning, är detta senare någonting som är starkt ifrågasatt och som vi i vpk också ifrågasätter.

Det finns en institutionell bindning till producenterna, till kärnkraftsindustrin, när det gäller lösningen av dessa frågor. Detta återkommer gång på gång i kritiken från dem som sysslat med detta seriöst och ideellt, folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen. Det är svårt, näst intill omöjligt, att få fram alternativ forskning och få gehör för att sprida sådan information. Det är svårt att lansera tankar utöver idén om försluten förvaring i berggrund. Att få fram obundna forskare är förknippat med stora principiella problem. Jag tycker det behövs en markering och en uppmuntran. Det gäller att släppa fram fristående och obundna forskare. Man måste också lägga större vikt vid de etiska principer som har förts fram i sammanhanget och som säger att vi skall förvara avfallet så bra som vi förmår, men vi skall inte ta ifrån kommande generationer möjligheter till andra förvaringssätt eller annan hantering.

KBS-metoden verkar gå just i en sådan riktning att ansvaret för kommande generationer tas bort och likaså möjligheten för kommande generationer att tillämpa andra tekniker.

Det är svårt att se den öppenhet och opartiskhet som Birgitta Dahl talar om.

Anf. 20 SVEN-OLOF PETERSSON (c)

Herr talman! I den diskussion som har förevarit nu i kammaren tycker jag vi alla är överens om att avfallshanteringsfrågan inte är löst. Det är bra att vi i alla fall är överens om detta.

När man noterar detta är det utomordentligt viktigt att stryka under att det medför att vi måste se till att den totala mängd som kommer att produceras framöver blir så liten som det någonsin är möjligt.

Statsrådet Birgitta Dahl har också i sitt svar här tidigare sagt att det är av väsentlig betydelse att allt forsknings- och utvecklingsarbete kan bedrivas utan läsnig i något avseende.

Det tycker jag är väldigt bra.

Men då finns skäl att stryka under att den som utreder, som bedriver forsknings- och utvecklingsarbete, måste vara opartisk, dvs. i rimlighetens namn någon annan än just KBS.

Kärnkraftsindustrin har onekligen ett stort partsintresse i dessa frågor. Det bästa vore om man kunde få fram ett fristaende organ som representerar det svenska samhället och som helt förutsättningslöst kunde gå igenom och om möjligt försöka lösa frågorna om avfallshanteringen.

Ingen naturlag säger att det existerar någon säker eller tillfredsställande hanteringsform. Det kan bli så att vi måste lämna över dessa frågor till framtiden.

Jag hoppas att det inte blir så. Den generation som lever nu och utnyttjar

kärnenergin kan, hoppas jag, lösas dessa problem och inte lämna över dem till kommande generationer.

När det gäller platsvalet, herr talman, är det onekligen viktigt för människorna runt om i landet. Man vill veta: är vår bygd, vår by, vårt samhälle, trakterna här omkring där vi bor, lever och verkar platser av intresse för en avfallsanläggning? Även om det blir lagring enligt KBS:s metod, under marken i ett berg, blir ingreppen inte bara där. Det blir fråga om stora anläggningar också ovan mark: hamnar, järnvägsförbindelser och liknande som behövs, säkerhetsområden, säkerhetsavstånd runt en sådan anläggning. Jag tycker nog att KBS under sin nuvarande hantering, när man varit ute och undersökt olika tänkbara platser, kunde ha varit litet öppnare och rejälare i sin redovisning till allmänheten om vad verksamheten haft för syfte.

Anf. 21 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Till Görel Thurdin vill jag först säga att det nästan är genant att behöva upprepa att det faktiskt ställs helt olika tekniska och säkerhetsmässiga krav på en kärnkraftsanläggning och en avfallsanläggning. Det finns massor av egenskaper som skiljer dem åt när det gäller säkerheten. Det enda gemensamma är att de helst inte bör förläggas alltför nära tät bebyggelse.

Jag delar också åsikten att man bör eftersträva så korta transportsträckor som möjligt, av säkerhetsskäl.

Sedan vill jag undervisa Rolf L Nilson litet i det svenska kommunistpartiets historia. Det gamla kommunistpartiet var faktiskt på ett nästan stalinistiskt sätt också i detta avseende kärnkraftsvänligt. Jag minns väl hur det dåvarande kommunistpartiet splittrades i två bl.a på kärnkraftsfrågan och hur min gamle vän John Takman, som jag samarbetade med i Vietnamkommittén, på denna punkt hade en uppfattning som jag inte alls delade.

Detta är sanningen. Därför har ni ett medansvar. Ni har det också som anhängare av linje 3. Som jag sade till Görel Thurdin förut är det bara skillnaden mellan tio och tjugofem år som skiljer oss åt, och även på tio år bildas avfall som måste hanteras.

För att ni skall förstå det riktigt vill jag än en gång påpeka att villkorslagen, som ju är Olof Johanssons eget speciella verk, var principiellt felaktig. Den krävde att man skulle ta ställning för en viss avfallshanteringsmetod, att binda sig på ett mycket tidigt stadium i stället för att tillåta alternativ forskning. Det var detta och bindningen till upparbetning som var felet med denna lag, och det har ni ansvar för. Om vi socialdemokrater hade suttit vid makten hade det aldrig blivit en sådan lag och då hade vi inte haft en tidig bindning till upparbetning eller en viss avfallshanteringsmetod. Då hade vi aldrig haft vare sig KBS-metoden med den ensidiga bindningen eller borrhållsexercisen. All bitterhet och misstänksamhet som var en följd av det sätt på vilket avfallsfrågorna hanterades bär ni ett ansvar för, och jag är fortfarande fylld av en speciell sorts upprördhet över ert sätt att hantera avfallsfrågorna.

Nu försöker vi att finna goda lösningar. Arbetet skall bedrivas på ett sådant sätt att handlingsfriheten behålls fram till dess vi är övertygade om att vi har hittat en tillräckligt bra metod. Detta har jag på den socialdemokratiska

regeringens vägnar framhållit ända sedan 1982. Det är fortfarande jag som har detta ansvar inom miljödepartementet.

När det gäller att lägga ansvaret för kostnaderna och för att redovisa metoderna på den som bedriver en miljöfarlig verksamhet är det ju ingen skillnad mellan kärnkraftsföretag och andra företag som bedriver miljöfarlig verksamhet. Det innebär ett stort ansvar för industrin att betala och redovisa detta för myndigheterna och regeringen. I detta fall, som med all annan miljöfarlig verksamhet, skall regeringen och dess myndigheter ta ställning till om åtgärderna är till fyllest eller om man skall föreskriva något annat. I detta arbete använder vi oss också av synpunkter och kunskaper från fristående forskare ute i världen.

Herr talman! Till sist vill jag lyfta blicken från det svenska inrikespolitiska gräset till den utomordentligt allvarliga situation som råder på detta område internationellt sett. De flesta – för att inte säga alla – länder med kärnkraftsprogram har inte alls kommit lika långt som Sverige när det gäller dessa frågor. Dessa länder har oerhört stora mängder avfall, och man har anledning att känna mycket stor oro för hanteringen av detta liksom för risken för missbruk och kärnvapenspridning. Till detta skall läggas de ofantliga militära avfallsproblem som finns på kärnteknikområdet. Det är mycket viktigt att vår generation nu arbetar gemensamt internationellt för att åstadkomma en ansvarsfull lösning på detta problem. I detta arbete är Sverige faktiskt en föregångare.

Anf. 22 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag var inte med när villkorlagen diskuterades i riksdagen. Birgitta Dahl borde veta att det var en politisk tolkning av lagen som gjordes. Den springande punkten var begreppet "helt säker" i den villkorlag som centerpartiet var med och arbetade fram. Folkpartiet hade emellertid en annan tolkning. Den geologiska undersökning som då var för handen gav en signal om att man borde tänka över inriktningen på berggrundshanteringen. Vid denna tidpunkt hade man möjlighet att verkligen inrikta sig på ett bredare spektrum.

Jag vill ta upp frågan om en obunden forskning. Denna fråga är oerhört viktig för trovärdigheten i det arbete som bedrivs. Jag vill därför fråga statsrådet: Vill Birgitta Dahl medverka till att vi får ett fristående vetenskapligt råd med egen instruktion, egen budget och med ett ansvar att rapportera till regering, riksdag och allmänhet? Det är väldigt olyckligt att man i årets budget har tagit bort KASAM, det samrådsorgan som har funnits tidigare. Därför behövs ett annat fristående vetenskapligt råd. Är statsrådet beredd att medverka till detta? Är statsrådet beredd att se till att avfallsmängden blir så liten som möjligt före år 2010? Vi hyser alla oro för att det inte finns någon säker metod när det gäller avfallshanteringen samtidigt som denna avfallsmängd tillåts att varje år växa ganska mycket. Om man inser att denna osäkerhet är tillräckligt stor, borde man hantera avvecklingen av kärnkraften på ett helt annat sätt än vad som sker i det här landet. Detta är också kopplat till möjligheterna för de alternativa energikällorna att växa fram. Jag hävdar bestämt att det under lång tid har framlagts åtskilliga förslag i denna kam-

Svar på interpellationer

mare om alternativ, men man har inte fått majoritet för dem, bl.a. därför att inte socialdemokraterna har ställt sig bakom dessa förslag.

Anf. 23 ROLF L. NILSON (vpk):

Herr talman! Om man representerar ett parti som inte har en i alla avseenden stolt historia är det kanske inte så märkligt att man försöker förtränga vissa delar av den. Trots allt är det en viss skillnad mellan det avfall som produceras på tjugofem år och det avfall som produceras på tio år. Det får vi inte glömma bort.

Jag håller med Birgitta Dahl med om att det är en vettig lösning att industrin skall stå för kostnaderna för att anvisa slutförvaring och för lösning av avfallsproblemen. Jag är dock inte helt säker på att det är så vettigt, att industrin skall stå för forskning och utveckling på detta område. Här finns intressekonflikter som jag har svårt att se att man kan komma runt. Den erfarenhet vi nu har visar att det inte har gått att vinna ett brett förtroende hos allmänheten för den här ordningen – jag avser då främst den kärnkraftskritiska allmänheten.

Det förslag som Görel Thurdin har framfört om ett fristående forskningsinstitut som skall redovisa utvecklingen av verksamheten är kanske inte så dumt. Det är i alla fall en möjlighet värd att reflektera över. Men det skulle även behövas en markering av att det finns andra alternativ än KBS-3. Man uppfattar det så att det finns lösning till detta alternativ. Jag anser att det behövs en markering av att det inte skall finnas någon lösning här.

Talmannen anmälde att Sven-Olof Petersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 24 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Rolf L Nilson är inte ensam om att förtränga sanningen om sitt partis historia. Jag tycker nog att det är mer befogat att rikta den kritiken mot Görel Thurdin. Jag tänker inte upprepa vad jag har sagt i tidigare inlägg om på vilket sätt centern bär ansvar för de lösningar som uppstod tidigare.

Man kan diskutera på vilket sätt man bäst främjar allsidigheten. Den socialdemokratiska regeringen såg till att detta krav restes. Jag upprepar gärna de principförklaringar som vi har avgivit i propositioner och beslut i enskilda frågor ända sedan 1982, då vi tog över regeringsansvaret. Allsidighet är ett krav. För vår del är vi icke låsta till en enda metod. Vi har på olika sätt försökt att främja att alternativ forskning kommit till stånd i fristående institutioner som komplement till de krav vi riktar mot kärnkraftsföretagen. Jag vill påpeka att kärnbränslenämnden, strålskyddsinstitutet och kärnkraftsinspektionen bedriver sådan forskning och att de har vetenskapliga råd. Det vore mycket allvarligt att vi kom fram till att de myndigheter som har till uppgift att bevaka säkerheten inte bedrev sitt arbete på ett allsidigt sätt. Jag har mycket stort förtroende för deras sätt att göra det. Jag kommer att fortsätta att följa deras verksamhet. Vi kommer inte heller att tveka att föreslå åtgärder om det behöver göras något ytterligare för att främja en sådan allsidighet och en sådan seriös forskning som vi behöver på detta område.

Talmannen anmälde att Görel Thurdin och Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Prot. 1989/90:60
1 februari 1990

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på interpellationer

9 § Meddelande om svar på interpellation 1989/90:114

Anf. 25 Miljöminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Håkan Hansson har ställt en interpellation till industriminister Rune Molin om säkerheten m.m. vid Greifswaldsreaktorerna. Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

Håkan Hansson och jag har kommit överens om att jag skall besvara interpellationen den 15 februari, eftersom jag på grund av bl.a. utrikesresa inte kan besvara den redan tidigare.

Jag vill tillägga att skälet till att jag inte lämnar svaret i dag är att vi ännu inte har fått svar på de frågor som vi har ställt, och kommer att ställa, till västtyska och östtyska myndigheter.

10 § Svar på interpellationerna 1989/90:110 och 113 om möjligheterna att få asyl

Anf. 26 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att medverka till att regeringens beslut från den 14 december 1989 om ny asylpolitik skall gälla endast dem som sökt asyl efter nämnda datum. En motsvarande fråga har ställts av Hans Göran Franck.

Hans Göran Franck har ställt ytterligare fem frågor som alla har samband med regeringens decemberbeslut. Han har frågat om det exakta antalet asylsökande för år 1989. Han har vidare frågat vad som inträffade under tiden den 20 november 1989 till början av december samma år och som ledde till regeringsbeslutet. En tredje fråga gäller hur uttrycket särskilt starkt skyddsbehov skall tolkas.

Hans Göran Franck frågar också om regeringsbeslutet kommer att upphävas och i så fall när detta kan komma att ske. Slutligen vill Hans Göran Franck veta om det förekommit några överläggningar med UNHCR före och efter beslutet och vad dessa överläggningar i så fall lett till.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Det är bra att det aktuella regeringsbeslutet tas upp, så att jag får tillfälle att också i riksdagen rätta till den felaktiga bild av tillämpningen av gällande utlänningslagstiftning som målats upp från olika håll. Det har t.ex. gjorts gällande att här föreligger en s.k. retroaktivitet och att denna skulle vara förkastlig och stötande.

För att bemöta dessa påståenden krävs det att jag kortfattat beskriver bakgrunden till regeringens beslut, som för övrigt fattades den 13 december 1989.

Under hösten 1989 ökade antalet asylsökande i Sverige dramatiskt. Från

en genomsnittlig inströmning per vecka på ca 300 under första halvåret, ökade antalet successivt för att mot slutet av året ligga på över 1 200 per vecka.

I mitten av december 1989 stod det klart att inströmningen av asylsökande under sista halvåret 1989 skulle uppgå till omkring 22 000. Eftersom ca 7 000 personer, som redan beviljats uppehållstillstånd, alltjämt fanns kvar i flyktingmottagandet blev den ökande tillströmningen en alltför stor belastning.

En fortsatt hög tillströmning skulle ha skapat en omöjlig situation för flyktingmottagningen. Även om man skulle lyckas ordna ett någorlunda drägligt boende i förläggningar för de nyanlända, skulle det inte finnas resurser för att t.ex. göra de nödvändiga asylutredningarna inom rimlig tid. Den nya utlänningslagens intentioner om kortare handläggningstider, värdigt flyktingmottagande m.m. skulle inte kunna uppfyllas.

I mitten av december 1989 låg prognosen för år 1990 på mellan 40 000 och 50 000 asylsökande. Regeringsbeslutet den 13 december 1989 var därför nödvändigt.

Enligt den nu gällande utlänningslagen (3 kap. 4 §), som antogs av riksdagen i maj 1989, kan liksom enligt 1980 års lag och dessförinnan 1954 års lagstiftning (från år 1976) en utlänningslag med s.k. flyktingliknande skäl eller en krigsvägrare nekats asyl, om det föreligger särskilda skäl.

Med särskilda skäl avses i första hand att den svenska flyktingmottagningen utsätts för svåra påfrestningar (prop. 1975/76:18 s. 108, prop. 1983/84:144 s. 36 och prop. 1988/89:86 s. 156). Till särskilda skäl kan emellertid också hänföras omständigheter direkt knutna till utlänningsperson, såsom t.ex. brottslighet av viss betydelse.

Det måste framhållas att bestämmelsen om särskilda skäl är tillämplig i varje enskilt asylärende och att beslutande myndighet, dvs. invandrarverket och regeringen, skall beakta bestämmelsen vid varje prövning.

Regeringens beslut den 13 december 1989 gällde två enskilda ärenden om avvisning. Besluten fattades med stöd av 1989 års utlänningslag. I besluten hänvisade regeringen till den svåra situation som för närvarande råder för flyktingmottagningen och konstaterade att bestämmelsen om särskilda skäl borde tillämpas på denna grund. Med hänsyn till regeringens ställning av överinstans i utlänningsärenden innebär detta uttalande att även invandrarverket i enskilda asylärenden måste tillämpa bestämmelsen på detta sätt.

När det sedan gäller den s.k. retroaktiviteten vill jag göra klart att regeringen *inte* beslutat generellt om en inskränkning i rätten till asyl i Sverige. Ett sådant beslut skulle kräva en lagändring som beslutas av riksdagen. Det är alltså redan av detta skäl felaktigt att, som bl.a. Sten Andersson, jämföra regeringens åtgärd med "ändring av regler och lagar".

Det kan kanske i sammanhanget vara på sin plats att erinra om att förbudet mot retroaktiv lagstiftning endast gäller straff- och skattelagar (2 kap. 10 § regeringsformen). Bakgrunden till detta förbud är bl.a. att en person skall kunna träffa avtal, planera sin ekonomi etc. med utgångspunkt från gällande regler. En person som har begått ett brott skall också kunna utgå från att han inte döms till ett strängare straff än det som gällde vid tiden för brottet.

När det gäller tillståndsgivning av olika slag ligger saken annorlunda till.

En sökande har att räkna med att den beslutande myndigheten bedömer ärendet med utgångspunkt från de regler och den praxis som gäller vid tiden för beslutet. Här saknar t.ex. tidpunkten för ingivandet av ansökningsformuläret betydelse. Under mellantiden kan ny lagstiftning eller ny praxis ha tillkommit som gör att myndigheten ser annorlunda på ansökningsfallet än vad man skulle ha gjort vid ansökningsfallet.

På motsvarande sätt skall ett asylärende bedömas. Det ligger i den allmänna förvaltningsrätten att myndigheten skall bedöma ett ansökningsärende på de uppgifter som finns tillgängliga, både ingivna och allmänt kända. Uttryckt på annat sätt kan man säga att myndigheten har en skyldighet att beakta samtliga omständigheter som är kända vid den tidpunkt då ärendet avgörs.

En annan sak är att myndigheten i ett enskilt ärende har att ta ställning till den tyngd som skall tillmätas varje omständighet. I de aktuella ärendena kan alltså myndigheten tillägga även andra faktorer än den ökande asylströmmen och svårigheterna för flyktingmottagningen avgörande betydelse. Myndigheten skall – givetvis inom ramen för gällande lag och praxis – själv bedöma lämpligheten av att bevilja ett tillstånd.

Det är således inte uteslutat att t.ex. tidsfaktorn, dvs. tidpunkten för utlänningsansökan, kan ha sådan tyngd att uppehållstillstånd beviljas för en person med flyktingliknande skäl även efter decemberbeslutet. Regeringen meddelade t.ex. vid sitt sammanträde den 13 december 1989 ett bifallsbeslut beträffande en utlänningsansökan som ansökt om asyl före den 1 januari 1988. Detta beslut överensstämmer med tidigare tillämpad praxis.

Regeringen upprätthåller också sin s.k. barnpraxis, vilken helt är grundad på tidsfaktorn. Jag är vidare underrättad om att invandrarverket även efter den 13 december 1989 tillmäter tidsfaktorn betydelse i ärenden som i och för sig faller inom ramen för en tillämpning av "särskilda skäl".

Jag vill som en jämförelse bara peka på den omvända situationen. En utlänningsansökan som befinner sig i Sverige medan den politiska utvecklingen i hans hemland försämras bedöms givetvis efter de aktuella förhållandena, inte efter de förhållanden som rådde då utlänningsansökan kom till Sverige eller ansökte om asyl.

Jag anser mig därmed ha besvarat Sten Anderssons interpellation och två av Hans Göran Francks frågor. På Hans Göran Francks återstående frågor kan jag lämna följande besked.

Enligt invandrarverkets statistik uppgick det totala antalet asylsökande för år 1989 till 28 942. Denna siffra kan komma att höjas på grund av eftersläpningar i redovisningen.

Uttrycket särskilt starkt skyddsbehov finns inte, som påpekas av Hans Göran Franck, i lagstiftningen. Uttrycket används däremot i propositions- och utredningsmaterial och då i anslutning till tillämpningen av undantagsklausulen att inte bevilja krigsvägrare och personer med flyktingliknande skäl asyl. I förarbetena till 1985 års ändringar i utlänningslagen sägs bl.a. att personer med ett särskilt starkt behov av skydd bör kunna räkna med att få stanna även om undantagsklausulen anses tillämplig. Vidare sägs att det avgörande måste vara skyddsbehovet i det enskilda fallet, oavsett vilken kategori utlänningsfallet tillhör (prop. 1983/84:144 s. 36).

Eftersom varje asylsökandes skäl skall provas individuellt, kan jag inte ge några exempel på vad som avses med särskilt starkt skyddsbehov. Att det är fråga om personer som inte har flyktingstatus är dock helt klart. Det är en sammanvägning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet som får avgöra om ett sådant behov föreligger. Det kan gälla oavsett om den asylsökande har flyktingliknande skäl eller skulle kunna omfattas av den praxis som utvecklats vid tillämpningen av humanitära skäl.

Regeringens beslut den 13 december 1989 gäller tills vidare. Det finns i dag ingen möjlighet för mig att ange någon tidpunkt för att upphäva beslutet.

Slutligen vill jag nämna att regeringen har haft fortlöpande överläggningar med UNHCR både före och efter beslutet. Överläggningarna har bl.a. lett till att UNHCR uttalat sitt förtroende för den svenska regeringens flyktingpolitik.

Anf. 27 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret på interpellationen. I sak är jag överens med statsrådet om denna skärpning av vår asylpolitik. Den innebär att vi får en asylpolitik som är anpassad och liknar den som finns i övriga Europa. Man skall kanske vara försiktig med att raljera kring sådana här allvarliga ting, men när jag för ett par tre år sedan eftersträvade exakt samma flyktingpolitik, att man skulle koncentrera mottagningen till dem som var flyktingar enligt Genèvekonventionens definition, blev jag utsatt för beskyllningar i ord och uttryck som jag inte vill besudla riksdagens protokoll med. Jag noterar i dag att det har skett en viss tillnyktring.

Den politik vi hitintills har bedrivit har inneburit ett eldorado för personer med minst sagt tvivelaktig bakgrund. Man läser snart var eller varannan dag i tidningarna om människosmugglare som har levt på att plocka folk till Sverige med förfalskade eller inga dokument. Nu har de svenska domstolarna skärpt sin attityd, och det noteras med tacksamhet.

När det gäller dem som har flyktingliknande skäl kan noteras att vi har haft ett stort antal turkbulgarer som har sökt asyl i Sverige, åberopande de förhållanden som råder i Bulgarien för denna minoritet. När nu dessa människor har märkt att attityden i Sverige har skärpts har de i många fall frivilligt börjat att åka hem till Bulgarien, just det land som de har flytt ifrån. Då kan man i initialskedet fråga sig: Var flyktingskälerna verkligen så starka, när dessa personer frivilligt åker tillbaka till det land där de riskerade både det ena och det andra, om de skulle stanna kvar?

Däremot saknar jag en sak i statsrådets nya flyktingpolitik och det är att man inte vidtar åtgärder mot dem som gömmer människor som skall utvisas ur Sverige. Vi ser i dag att man i kyrkor gömmer dels asylsökande, dels personer som har fått avslag på sin asylansökan. Principiellt är det ytterst beklagligt. Skall vissa människor, utan att riskera någonting, kunna ta lagen i egna händer?

Låt mig ta ett exempel. En präst i Storkyrkan här i Gamla stan anser att en person har blivit felaktigt fälld för ett grovt rån. Personen i fråga rymmer från fängelset. Prästen, som alltså tycker att domen är felaktig, låter personen vistas i kyrkan. Så kan vi absolut inte hålla på. Samma borde gälla för

dem som har fått besked om att de inte uppfyller de krav vi ställer på flyktingstatus i Sverige.

Trots att jag, som jag sade i början, tycker att detta är en bra lagstiftning som är anpassad till Europa, finns det vissa frågetecken. Det är i och för sig riktigt att man fattade beslutet den 13 december och inte den 14 december som jag skrev – något som statsrådet här offrar några rader i onödan på. Men detta är bagateller, tycker jag.

Det har framgått att beslutet skulle gälla från den 1 juli 1989. Det tycker jag är principiellt felaktigt. Jag kommer ihåg, herr talman, att jag hade en debatt i riksdagen med fru statsrådet i oktober eller november, och jag påstod då att den svenska flyktingpolitiken hade havererat. Statsrådet förnekade det bestämt. Hon sände alltså ut klara signaler att Sverige skulle fortsätta med sin flyktingpolitik. Sedan fattar man detta beslut, som jag förstår är fattat under galgen, fem i tolv, i full panik, därför att man inte kunde hantera situationen. Det handlar om retroaktivitet och om att man nu bara kommer att ge asyl till flyktingar som kan definieras enligt Genèvekonventionen. Den uppfattningen delas också av den mycket utmärkta och, som jag hoppas, seriösa tidskriften *Från Riksdag & Departement*. Den tidskriften gör samma tolkning, så jag är inte ensam om detta.

Även om beslutet är riktigt i sak, tycker jag ändå att det inte skulle gälla förrän den dag regeringen offentliggjorde det. Om man går ifrån denna princip i andra sammanhang, hamnar vi i en situation där vi saknar varje form av kontroll.

Statsrådet säger att situationen kan förändras. Om en flykting flyr från ett land som är i fullt krig och söker asyl i Sverige, och det sedan blir fred och lugnt i hans hemland, skall man naturligtvis ta hänsyn till det. Men det har inte med saken att göra. Vi har tidigare tillämpat 5 och 6 §§, och de gäller alltså i huvudsak inte längre. Det är det beklagliga.

Statsrådet säger att man inte får lagstifta retroaktivt i fråga om strafflagar och skattelagar. Vi är nog ganska många som häromåret ansåg att statsrådets parti lagstiftade retroaktivt när det gällde pensionskatten. Det har hänt förut. Jag hoppas att vi till slut får en ändring i lagstiftningen, så att den nya ordningen gäller framöver, men inte förrän den dag då beslutet offentliggörs.

Anf. 28 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar Maj-Lis Lööv för svaret på de olika frågor jag har ställt. När det gäller min andra fråga tycker jag inte att jag har fått något direkt svar. Den 20 november 1989 förklarade invandrarministern att vi mycket väl kan ta emot 20 000 flyktingar per år i Sverige. Om de gamla reglerna hade gällt skulle antalet för 1989 ha hållit sig runt denna siffra. Min fråga var: Vad var det som inträffade under tiden från den 20 november fram till beslutet?

Den övergripande frågan är hur Sverige skall kunna göra en aktiv solidarisk och generös insats för flyktingarna ute i världen och för dem som söker en fristad här.

Så sent som i november förra året uttalade UNHCR:s informationsansvarige i Norden att det vore mycket olyckligt om Sveriges flyktingpolitik skulle gå i en mer restriktiv riktning. Hur skall vi kunna övertyga länder som

Malawi med 720 000 flyktingar, Sudan med 745 000 eller Etiopien med 685 000 flyktingar att fortsätta att vara generösa, om rika länder med ett betydande internationellt anseende börjar tolka flyktinglagarna alltför restriktivt? Så långt UNHCR-representanten.

Det hade förvisso varit välgörande om Maj-Lis Lööv hade rådgjort med UNHCR om det långtgående förslag som regeringen beslutade om den 13 december. Även det flyktingpolitiska rådet borde ha konsulterats.

I interpellationssvaret berör Maj-Lis Lööv inte heller SIV:s skrivelse den 5 december 1989, i vilken andra praktiska åtgärder föreslogs än den åtgärd som regeringen beslutade om den 13 december.

Beslutet är mycket ingripande och berör majoriteten av de asylsökande. I en riksdagsmotion föreslår jag tillsammans med sex andra socialdemokrater att regeringsbeslutet snarast omprövas, det finns nämligen inte tillräckliga skäl att upprätthålla det.

Svensk flyktingpolitik har under senare tid successivt gått i en alltmer restriktiv riktning. Detta har skett genom införande av viseringsplikt visavi olika länder varifrån vi fått många asylsökande, genom skärpt ansvar för transportföretag, genom hårdare praxis mot dem som saknar dokument och nu senast genom att asyl ges endast åt konventionsflyktingar förutom undantagsfall.

Svaret på frågan om vad som skall förstås med uttrycket särskilt starkt skyddsbehov blir ofullständigt och bristfälligt på grund av att riksdagen inte har fattat beslut om vad som skall förstås med detta. Vi har alltså inte några vägledande förarbeten till ett sådant uttryck.

Den skärpta flyktingpolitiken har inte lett till något annat än ett marginellt ökat svenskt flyktingbistånd ute i världen. Flyktingkvoten har inte utökats trots att den sedan mer än tio år varit oförändrad med 1 250 flyktingar per år. Någon ökad hjälp till dem som frivilligt vill återvända förslås inte heller av invandrarministern. En förbättrad och sammanhållen flyktingpolitik lyser sålunda hitintills med sin frånvaro.

Det är därför jag och sex andra socialdemokratiska motionärer föreslagit att regeringen snarast tillsätter en allsidigt sammansatt kommitté för att göra en översyn av flykting- och invandrapolitiken.

Det är genom konstruktiva åtgärder som en bättre lösning av flykting- och invandrarproblemen kan uppnås. Sverige måste föregå med gott exempel i sin egen politik för att kunna övertyga andra länder om behovet av förstärkta insatser framför allt via UNHCR, som befinner sig i en mycket kritisk belägenhet i sin viktiga verksamhet.

Maj-Lis Lööv gör i sitt interpellationssvar en överdriven och icke välgrundad prognos av flyktingströmmen för 1990.

Flyktinginvandringen har alltid varierat högst avsevärt. Den nådde sina toppar under andra världskriget och åren 1969–1970. Antalet asylsökande har i allt väsentligt varit beroende av hur flyktingsituationen varit ute i världen. Behovet av en fristad har i allt väsentligt styrt utvecklingen.

Utvecklingen går nu mot mer av internationell avspänning, fler konflikter löses med fredliga medel och strävandena mot demokrati tilltar. Det borde innebära minskade flyktingströmmar och ett ökat frivilligt återvändande av

flyktingar till hemländerna, alltså en utveckling som vi på allt sätt måste stöjda.

Några dramatiska kast och omsvängningar har inte skett i svensk flyktingpolitik med undantag för det omdiskuterade och tvivelaktiga beslutet 1976 att vägra ett avsevärt antal, ca 7 000 kurdiska asylsökande, prövning just på grund av nu återopade särskilda skäl.

Det är nödvändigt att på hög nivå ta nya initiativ för att förstärka de internationella flyktinginsatserna. Den nya utvecklingen i Östeuropa bör kunna leda till att inte bara Ungern, som anslutit sig till flyktingkonventionen, utan även andra länder kan göra detsamma och delta i de internationella organens verksamhet i flyktingfrågan.

Det generande stöd från flykting- och invandrarfientligt håll som Maj-Lis Lööv erhåller borde få henne att tänka om.

Det finns förutsättningar och en stark opinion i vårt land för att göra nya insatser för att följa en solidarisk och generös flyktingpolitik. Nu gäller det att på ett bättre sätt stimulera, organisera och samordna flyktingverksamheten.

Anf. 29 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Berlinmuren har rivits men Sverigemuren har byggts, så regeringens beslut att använda sig av undantagsklausulen i den nya utlänningslagen är som att hävda att det råder undantagstillstånd på flyktingfronten i Sverige.

Miljöpartiet reserverade sig inte mot undantagsklausulen när den nya utlänningslagen skulle antas, eftersom vi ansåg att denna klausul endast skulle tillgripas i yttersta nödfall. Vi ser inte att den situationen föreligger i dag. Visst var personal och förläggningar ansträngda, men det måste finnas andra lösningar än att vägra dem skydd som har behov av ett skydd.

Regeringens beslut kommer att placera välfärdslandet Sverige långt ned på skalan utanför den generösa flyktingpolitiken, långt efter tredje världens länder som trots fattigdom inte förvägrar flyktingar skydd.

Regeringen försvagar genom sitt agerande i bl.a. turkbulgarfrågan Sveriges goda internationella rykte som drivande i fråga om de mänskliga rättigheterna. Det går inte att ena dagen stå i FN och tala sig varm för solidaritet med utsatta människor och sedan, när de som är förtryckta kommer till Sverige, vara beredd att omedelbart sända dessa människor åter.

Det är inte trovärdigt av regeringen att påstå att man vid ett par dagars besök hos den förtryckande regimen kan ha konstaterat att det inte pågår förtryck av turkbulgarer. Detta inger inte något förtroende när hela världen kan konstatera att det pågår förtryck och demonstrationer mot denna grupp av människor. De demonstrationer som förekommer i Bulgarien mot turkbulgarerna talar sitt tydliga språk. Situationen just nu är osäker, och regeringen borde avvakta med utvisningarna.

Om Sverige fortsättningsvis skall kunna vara drivande i frågor som gäller mänskliga rättigheter och solidaritet med utsatta grupper, måste vi här hemma föra en likadan politik, annars blir inte vår politik trovärdig.

Det handlar också om kyrkofriden, som jag mycket väl vet inte finns inskriven i lag. Men bland svenska medborgare finns en allmänt spridd upp-

fattning om att kyrkofrid råder och att kyrkorummet inte får kränkas. Den som är förföljd har således en moralisk rätt att få skydd i kyrkan undan förföljelse, vilket särskilt borde gälla för politiska flyktingar.

Pressmeddelandet om turkbulgarerna, där det står att vi inte kan lösa etniska konflikter, är mycket förvånande. Självklart löser vi inte konflikter genom att ta emot flyktingar. Dem tar vi emot därför att de har svårlösta konflikter i sina hemländer där de asylsökande som kommit hit ofta varit måltavla eller på annat sätt offer för en konflikt.

Bakom den stora debatten om bulgarienturkarna döljer sig saker som inte alls eller mycket litet når massmedia och allmänhetens kännedom. Beslutet från den 13 december berör ju också kosovoalbaner, människor från Bangladesh och från Chile; det berör kurder och critrianer m.fl. De får nu utvisningsbesked efter sina överklaganden, men detta glöms bort. Det är farligt att fokusera intresset kring en enda grupp människor.

Det talas om ett värdigt flyktingmottagande. För vilka är det ett värdigt flyktingmottagande? Är det värdigt att bli utvisad mycket snabbt och inte få sina ärenden ordentligt utredda och inte heller samma möjlighet som den som är krigsvägrare och den som kan åberopa skäl har? Utredningarna görs naturligtvis lagligt, men jag menar att dessa människor inte har någon chans att få stanna i Sverige.

Retroaktiviteten är också upprörande. På denna punkt vandrar man i den moraliska rättens utmarker. Är invandrarministern inte benägen att överväga att ompröva ens den delen av beslutet?

Jag vill ha svar också på några andra frågor. Hur många människor med särskilt starkt skyddsbehov har fått asyl sedan den 13 december? Miljöpartiets motion om uppföljning av utvisade flyktingars situation har fått förnyad aktualitet. Hur går det för dem som hävdar att de har torterats men som betraktats som mindre trovärdiga och därför sänts tillbaka till sina hemländer? Vi vet att var fjärde flykting har varit utsatt för tortyr.

Har invandrarministern inga tidsperspektiv när det gäller hur länge undantagsbeslutet skall gälla? Finns det planer på att komma med något nytt lagförslag som förlänger det här beslutet eller som gör det permanent?

Hur nära är samarbetet med TREVI- och Shengenggrupperna inom EG, som har en liknande flyktingpolitik? Jag vet att en regeringsledamot, Laila Freivalds, har varit och lyssnat på dessa sammanträden, som det inte finns några protokoll från.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kamarens förhandlingar.

Anf. 30 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! I december sade invandrarverkets chef: "Vi har gett upp." Regeringens flyktingpolitik havererade för mer än en månad sedan. Utan tvivel var det föranlett av stora problem och påfrestningar i vår flyktingmottagning. Men vad var det egentligen som hände?

Om man analyserar de siffror som finns för förra året, ser man att större delen av ökningen av antalet asylsökande jämfört med året dessförinnan bestod av bulgarienturkar. Det är huvudsakligen bulgarienturkarna som har

skapat panikkänslan. Den här analysen lyser tyvärr med sin frånvaro i de beslut som regeringen har fattat för att göra något åt problemen med den svenska flyktingmottagningen.

Varför kom plötsligt några tusen bulgarienturkar under förra året? Vi vet att en assimileringkampanj mot dessa människor började 1984, en kampanj som sedan fortsatte och var mycket stötande till sin karaktär. Den innehöll många element som i sig gör det fullständigt hedervärt för dessa människor att lämna sitt hemland och söka asyl i ett annat land. Det är inte fråga om att bulgarienturkarna plötsligt i klump lämnat sitt land för att söka den ekonomiska lyckan i Sverige. De tvingades i många fall lämna sitt land av politiska skäl, därför att de var förföljda.

Enligt vissa uppskattningar var bortåt en tredjedel av de över 300 000 som lämnade Bulgarien tvingade att lämna landet genom att de direkt blev uppmanade därtill av myndigheterna. Det var alltså i många fall inte deras eget beslut.

Invandrarministern har många gånger ställt sig den berättigade frågan: Varför kommer då alla till Sverige efter det att det blev omöjligt för dem att resa till Turkiet? Det är mycket enkelt. Det beror nämligen på att de bulgariska myndigheterna enbart utfärdade pass som var utställda på Sverige. Det var inte något beslut av varje enskild flykting – att det var just Sverige som var landet som flöt av mjölk och honung.

Därför tycker jag att det är mycket märkligt att regeringen inte har tagit upp den frågan med bulgariska myndigheter och påmint dem om det olämpliga i att de människor som har för avsikt att lämna landet som flyktingar enbart skall få *Sverige* stämplat i passet och alltså inte kunna vända sig till något annat land. Det hade kunnat vara en första åtgärd för att medverka till en s.k. burden sharing i Europa när det gäller just dessa bulgarienturkar.

Tidigare i höstas har regeringen inte tvivlat på skyddsbehovet för bulgarienturkarna. Enligt en redovisning som de politiska partierna erhöll före beslutet fick ca 3 av ungefär 300 asylsökande stanna som konventionsflyktingar, och de övriga fick stanna av flyktingliknande skäl; dvs. regeringen hade fastslagit att de allra flesta hade skyddsbehov i Sverige enligt då gällande lag.

Men naturligtvis innebar hösten många problem. Först hade vi problem med omläggningen av mottagningssystemet: invandrarverket hade svårt att besätta sina platser i tid. Samtidigt kom det plötsligt och helt oförutsett ett antal bulgarienturkar, och det blev en viss ökning även beträffande andra kategorier.

Detta skapade ett stort tryck, och frågan för regeringen blev så småningom: Hur skall vi stoppa den här asyltillströmningen? Svaret kom i december, när man valde att suspendera tre av fyra paragrafer i flyktinglagen som ger asylsökande möjlighet att få uppehållstillstånd.

Beslutet hade grundats genom utspel från bl.a. statssekreteraren, och även ministern, i massmedia om att bara 25 % av dem som fick asyl i Sverige var att betrakta som riktiga flyktingar, dvs. konventionsflyktingar. Med det språkbruket signalerade man i förväg att de övriga 75 procenten, som i och för sig fått stanna, egentligen inte var riktiga flyktingar. Den slutsats som allmänheten drog, helt naturligt, var att resten var bluffmakare som enbart

var ute efter ekonomiskt bättre villkor i Sverige. Det var självfallet ett fel-
slut. Vad det handlar om är människor som av vårt invandrarverk och även
av regeringen anses ha behov av skydd i Sverige.

Detta är den huvudsakliga utgångspunkten för min kritik av beslutet i de-
cember. Man har inte beaktat de asylsökandes skyddsbehov. Man har inte
haft någon överläggning om det här problemet med FN:s flyktingkommissa-
riat, man har inte haft överläggning med de övriga nordiska länderna, ej hel-
ler med övriga europeiska länder, och man har framför allt inte diskuterat
saken med Bulgarien. Åtminstone har icke bevis för att man gjort något av
detta framkommit i debatten hittills. Den första åtgärd som man vidtog var
att säga att "visserligen har ni skyddsbehov, men ni skall inte tro att ni får
det tillfredsställt här i Sverige".

Till sist vill jag fråga om undantagsregeln beträffande de särskilt starka
skyddsbehoven. Hur många kommer att kunna få stanna på grundval av den
här paragrafen? Vad finns det för närmare definition? Blir det *en* människa,
eller blir det 10 000? Är det en ny 6 §, eller vad handlar egentligen denna
undantagsbestämmelse om?

Anf. 31 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Det som bör vara centralt i den här diskussionen om flykting-
mottagning är om vi framdeles skall ha en generös och human flyktingpoli-
tik.

Den flyktingdefinition som riksdagen har enats om så sent som för ett
halvår sedan bör inte kunna ändras på grund av att det uppstått problem i
mottagandet. I ett krisläge bör regeringen som en åtgärd inleda konsultatio-
ner med FN:s flyktingkommissarie och begära fördelning av de asylsökande
på andra konventionsstater. Har detta skett? Vi har i dag av Maj-Lis Lööv
fått veta att Sverige i stort sett har fått en klapp på axeln och att man har
förtroende för Sveriges flyktingpolitik, men ingenting om vad dessa över-
läggningar har handlat om.

Om en krissituation uppstår i mottagardelen på grund av att flykting-
strömmen kraftigt ökar, så vet vi ju att det beror på omstörtande händelser
i det land som flyktingarna kommer ifrån. I ett sådant läge borde vi ha sådan
beredskap att vi snabbt kunde sätta in extra åtgärder för att möta flykting-
strömmen, och då menar jag andra åtgärder än att snabbt ändra flykting-
begreppet eller att öka antalet direktavvisningar.

Ett värdigt mottagande är ett begrepp som invandrarministern ofta har
lutat sig mot. Jag vill fråga invandrarministern vad hon lägger in i begreppet
värdigt mottagande. Och vad tror invandrarministern att den asylsökande
lägger in i det begreppet?

FN:s flyktingkommissariats exekutivkommitté har antagit en rekomen-
dation med innebörd att direktavvisningar av asylsökande bara får ske om
det är fråga om ansökningar som är bedrägliga eller ansökningar som inte
har med asylrätt att göra. Har Sverige reserverat sig mot den rekommenda-
tionen? Direktavvisningarna har ökat mycket kraftigt. Det har vi fått många
uppgifter om. Har invandrarministern några siffror på hur många det rör sig
om sedan detta beslut fattades i december? Denna skärpning vid bedöm-
ningen innebär även att andra asylsökande än turkbulgarer sänds tillbaka till

de länder som de flytt från. Jag vill fråga om regeringen är beredd att sända delegationer till andra länder för att på ort och ställe ta reda på de faktiska förhållandena. Det gäller t.ex. turkiska Kurdistan.

När det gäller konventionsflyktingar har jag med mig en skrivelse som är utfärdad den 15 december 1989, dvs. efter det att beslutet fattades, till SIV:s personal vid förläggningar och mottagningscentraler. I skrivelsen står det:

”Konventionsflyktingar är inte berörda.

Asylsökande som har så starka flyktingskäl att de kommer att bedömas som konventionsflyktingar kan också känna sig säkra. Däremot låter det sig inte definieras exakt vad som räknas som konventionsskäl så beskedet lugnar kanske inte så många.”

Har man i dag fått någon större klarhet i vilka skäl som kan räknas som konventionsskäl?

Till sist vill jag ställa följande fråga: Vilken beredskap har regeringen för att möta den eventuella ökningen av asylsökande som kan komma från Irak, då landet för en vecka sedan öppnade sina gränser för utresa? Flyget från Irak till London var förra veckan fullbokat två månader framåt. Och i gårdagens tidning kunde man läsa om en rapport från Amnesty. Enligt rapporten hade, den 10–23 januari, städer och byar bombats i Irak, och ca 10 000 människor hade dödats. Vilken beredskap har regeringen för en eventuell ström av flyktingar från Irak? Har kontakter med andra europeiska länder tagits? Har kontakter tagits med UNHCR om att dela bördorna? Om det kommer en ström av flyktingar från Irak, skall Sverige då finna vägar att på olika sätt hejda denna ström?

Anf. 32 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag, liksom några av de tidigare debattörerna, beklagar det beslut som regeringen fattade den 13 december, inte minst mot bakgrund av att det uppmuntrar främlingsfientliga strömningar i landet. Invandrarministern måste ju tänka sig mycket noga för innan ett beslut som faktiskt bidrar till att öka främlingsfientligheten i Sverige fattas. Det måste vara invandrarministrerns uppgift att se till att sådana strömningar inte får breda ut sig. Men det är ju just det som nu sker.

Chefen för invandrarverket sade i samband med beslutet att Sverige i och med detta beslut har slagit om från grönt till gult ljus när det gäller flyktingpolitiken och att Sverige nu har anpassat sig till de övriga länderna i Europa. Jag undrar om det innebär att Sverige nu har anpassat sig till EG-länderna och att det inte är fråga om någon temporär praxis utan snarare att detta beslut kommer att gälla i framtiden? Då är detta beslut ännu mer beklagligt.

Tidsfaktorn är mycket viktig. Såvitt jag förstår tillgriper regeringen nämligen inte denna paragraf på kort sikt, utan denna lösning är tänkt att gälla litet mer långsiktigt. Denna tillämpning kommer alltså inte att gälla under bara några månader utan för litet längre tid. Det vore därför intressant om vi kunde få reda på vilken tidsfaktor som gäller.

Jag håller inte med Sten Andersson i Malmö när han säger att han är tacksam över detta beslut. Jag tycker snarare tvärtom. Men när det gäller retroaktiviteten håller jag med honom. Jag förstår precis vad som står i svaret när det gäller lagar och regler beträffande förbud mot retroaktiv lagstiftning.

Men man måste i detta fall ta i beaktande att retroaktiviteten gäller praxis. Det handlar ju om människor som har sålt alla sina tillhörigheter och gett sig av till Sverige därför att de vet att en viss tillämpning i fråga om asylpolitiken görs. Sedan kommer de till Sverige och får sitta och vänta i månader för att så upptäcka att praxis plötsligt ändras. Detta drabbar dessa människor oerhört hårt. Detta måste man ha förståelse för. Jag anser därför, liksom Sten Andersson i Malmö, att om ett sådant beslut fattas måste det gälla fr.o.m. den dag regeringen fattar beslutet och inte gälla bakåt i tiden.

Till slut skulle jag vilja ta upp en fråga som jag har ställt till invandrarministern tidigare, nämligen om flyktingbarnen och framför allt de ensamma flyktingbarnen. Det står i svaret att en särskild praxis gäller barnfamiljerna. Gränsen för dessa är ett år. Jag undrar om den praxis som gäller barnfamiljerna också gäller de ensamma barnen? Jag har tidigare fått uppfattningen att de ensamma barnen inte omfattas av denna praxis. Är det en riktig uppfattning? Hur ser invandrarministern på frågan om särskilt starkt skyddsbehov? Kan vi inte vara överens om att de ensamma barnen har ett särskilt starkt skyddsbehov? Om de inte omfattas av ett sådant måste detta enligt min uppfattning innebära att några ensamma flyktingbarn över huvud taget inte kan komma i fråga i detta sammanhang, eftersom de sällan är utsatta för politisk förföljelse. I så fall måste det innebära att Sverige har satt ett totalstopp för de ensamma flyktingbarnens möjlighet att få stanna i Sverige. Jag vore tacksam att få svar på mina frågor.

Anf. 33 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Den här debatten har kommit att spänna över ett mycket vitt fält, och jag kan redan nu förutskicka att jag inte har någon som helst möjlighet att på den tid som står till mitt förfogande svara på alla de frågor som har ställts om kyrkofrid, gömmande av asylsökande resp. brottslingar, ensamma barn, turkbulgarer, särskilt starka behov, retroaktivitet, siffror hit och siffror dit. Jag kommer inte att klara av allt detta. Det är lika bra att säga det.

Jag får till att börja med hålla mig till det som interpellationerna handlar om. Jag är dessutom alldeles övertygad om att vi kommer att få tillfälle att återkomma till denna debatt i riksdagen flera gånger under våren.

Väldigt mycket av det som Hans Göran Franck sade kände jag igen från hans motion, vilken så småningom skall behandlas.

Jag vill börja med att ta upp retroaktiviteten. Det har ställts krav på att regeringen borde ha sagt att retroaktiviteten egentligen inte gäller de flyktingar som redan har kommit till Sverige utan endast gälla fr.o.m. den 13 december. Jag har nu varit invandrarminister nästan exakt ett år. När jag tillträdde hade regeringen nyligen fattat beslut om en praxis som innebar att de flyktingar som hade kommit till Sverige före den 1 januari 1988 i princip fick stanna i Sverige, om inga särskilda skäl talade emot det. Detta beslut var en del i det åtgärds paket som skulle motverka de långa väntetiderna. Beslutet innebar att man skulle rensa bland alla ärenden på invandrarverkets och arbetsmarknadsdepartementets handläggares bord. Tillämpningen av detta beslut, med en datumgräns vid den 1 januari 1988, förde med sig stora svårigheter. Många flyktingar hade kanske kommit till Sverige före detta datum men inte sökt asyl förrän efter nyår. Men vid bedömningen av deras

ärenden gällde datumet den 1 januari 1988. Det kunde hända att människor blev avvisade för att de kommit någon dag för sent, trots att de hade starkare skäl än andra som kommit till Sverige i rätt tid men utan andra skäl än denna praxis, för att få stanna i Sverige.

Advokater, kolleger till Hans Göran Franck, försökte övertyga mig om hur svårt det var för dem som råkade komma några dagar för sent. Asylsökande själva och enskilda svenskar engagerade sig i ärendena. Personalen vid förläggningarna pekade på de stora orättvisorna, framför allt på hur dessa upplevdes ute på förläggningarna. Därför tycker jag att det vore utomordentligt olyckligt om vi nu försatte oss i en sådan situation igen. Jag tror det var Berith Eriksson som talade om att folk säljer sitt pick och pack, ger sig iväg, kommer hit och så är de här. Men det kan mycket väl hända när vi fattar ett beslut vid visst datum att människor som detta beslut gäller redan är på väg hit men inte i tid hinner fram till Sverige. Hur lång tid skall vi räkna med att de har på sig för att resa hit? Det blir omöjliga bedömningar. Så fort vi börjar tänja på datumet blir det ännu svårare.

Rätten att söka asyl i Sverige är garanterad i lag. Där vill jag anknyta till vad Maria Leissner var inne på tidigare. Jag har faktiskt aldrig påstått att det är bluffmakare, bovar och banditer som kommer hit – alla får söka asyl, det är inget brottsligt i att göra det. Men ingen kan komma från ett annat land och kräva: Jag har rätt enligt svensk lagstiftning att få asyl i Sverige t.ex. av flyktingliknande skäl. Det går inte till så. Destinationen Sverige grundar sig i de flesta fall på att man har hört att det finns en möjlighet i Sverige, att Sverige är ett bra land – inte bara i den bemärkelsen att vi har generösa regler – utan också minst lika mycket med tanke på de levnadsvillkor som erbjuds här. Detta skall jag återkomma till i samband med de frågor som jag fått om ett värdigt flyktingmottagande.

Jag återkommer till frågan om att det skulle vara ändrade förutsättningar för dem som kommer hit med mer eller mindre välgrundade förhoppningar om att få asyl. De enda som i någon mån kan vara säkra på att få asyl är de som omfattas av FN:s flyktingkonvention och därför också kan vara säkra på att få asyl i ganska många länder. Det är de som har de starkaste skyddsbehoven. Dem skall vi ställa upp för, vilket vi också gör. Men även här är det en bräcklig säkerhet så till vida att det finns olika generösa bedömningar i olika länder. Vi bedömer, som någon här har nämnt, att ungefär 25 % av de asylsökandena tillhör dessa. Vi har ett nära grannland som har funnit att endast 5 % platsar bland dem. Bara i detta ligger en generositet i vår bedömning.

Anf. 34 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Frågan om ett värdigt mottagande vill jag ta upp en gång till. Ett sådant tycker jag liksom invandrarministern att vi skall ha. Men man måste tänka sig för *vem*, som jag sade förut, det är värdigt: för dem som får asyl eller för dem som avvisas även om de är i behov av skydd? Att bli avvisad när man är i behov av skydd tycker jag inte är ett värdigt flyktingmottagande. Främlingsfientligheten, som Ingela Mårtensson tog upp, har ökat efter det här beslutet. Det har så att säga blivit legitimt, inte att vara rasist – det ordet vill jag inte använda i detta sammanhang – men att vara flykting-

fientlig, som är någonting helt annat. En ganska stor del av svenskarna är flyktingfientliga på grund av okunnighet eller på grund av att man inte satt sig in i dessa problem. Men får folk reda på hur det förhåller sig visar de sin generositet.

Jag har tidigare i en fråga tagit upp det förhållandet att det förekommer mycket av förtryck på förläggningarna, något som jag inte kände till före beslutet. Det har också ökat. Där har det också blivit fritt fram. Jag kunde ge exempel, men det har jag gjort redan i en frågedebatt.

De administrativa problemen föranleder beslut efter beslut. Det tycker jag är betänksamt. Den 1 januari 1988 fattades ett beslut, och i maj 1989 ett beslut angående barnfamiljer. Där fick vi en generösare flyktingpolitik, så jag har ingenting emot sakinnehållet i dessa beslut. Men de administrativa problemen föranledde ett nytt beslut den 13 december. Man kunde sätta en tidsgräns i de två första besluten, men i det nya beslutet hade man över huvud taget ingen tidsgräns. Det blir alltid någon grupp som drabbas när man sätter ett datum. Retroaktiviteten enligt det senaste beslutet gäller människor som kommit hit under ett halvår. Invandrarministern talade om hur svårt det är att bedöma hur lång tid resan tar för människor som är på väg hit. Men det måste vara en mycket liten grupp som då avses, eftersom resan hit tar ett par dagar. Men aldrig kan man gå helt fri från sådana svårigheter, även om man skulle vilja det. Genom ett beslut som retroaktivt gäller nästan ett halvår drabbas en stor grupp. Det gäller i första hand 5 000 turkbulgarer och dessutom hela gruppen av övriga som kommit från andra länder under den aktuella tiden.

Anf. 35 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Maj-Lis Löow ägnade nästan hela sitt anförande åt att tala om s.k. retroaktivitet. Jag vet inte om hon själv förstod att det hon sade här klargjorde hur vanskligt, hur tvivelaktigt och tveksamt hela beslutsfattandet den 13 december var. I själva verket talade hon emot att fatta sådana beslut. Den slutsatsen måste den som lyssnar dra när man hör på vad Maj-Lis Löow säger.

Den andra frågan i hennes inlägg som jag fäste mig vid var frågan om § 3-flyktingarna, dvs. konventionsflyktingarna. Den övervägande majoriteten av dem får uppehållstillstånd "på andra grunder". Vi har i vårt land haft en ganska restriktiv tillämpning av denna paragraf i FN-konventionen bl.a. beroende på att vi har haft andra bestämmelser för dem som har flyktingliknande skäl, för dem som är krigsvägrare och för dem som kan åberopa humanitära skäl. Hur tänker sig invandrarministern göra nu med konventionsflyktingarna? Skall vi ha den ganska restriktiva tillämpningen i fortsättningen, eller skall den nu rubbas på grund av det drastiska beslutet?

Fortfarande gäller att Maj-Lis Löow inte har besvarat följande viktiga fråga: Vad inträffade under tiden den 20 november till början av december som medförde att man måste fatta detta drastiska beslut? Fakta förelåg ju den 20 november. Vi hade en debatt där jag t.o.m. uttalade min uppskattning över att Maj-Lis Löow då frankt förklarade att vi mycket väl kan ta emot, dvs. ge uppehållstillstånd till, 20 000 flyktingar här i landet. Det skulle inte ha blivit fler även om man hade avstått från beslutet den 13 december.

De regler som fanns är tillräckliga för att pröva frågan. Jag tycker att Maj-Lis Lööw bör lämna ett svar. Är det så att Maj-Lis Lööw skall ha en mera restriktiv hållning gentemot oss än vad gäller pressen? I pressen har hon nämligen enligt en tidning i dag sagt att hon kan tänka sig rent av att upphäva beslutet. Hur förhåller det sig?

Anf. 36 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Ingela Mårtensson och jag är ofta överens om frågor som ligger utanför flyktingproblemet. Jag bugar och tackar när jag i en debatt om just den politiken får medhåll av henne två gånger i ett inlägg.

Det talas här om främlingsfientliga strömmar, flykting- och invandarmotståndare. Men detta är ett av de billigaste knepet som finns, och det praktiseras i dag av företrädare för partier som har ungefär 20 % av svenska folket bakom sig.

Titta ut och se på den politik som förs i dag i hela Europa! Är hela Europa i dag främlingsfientligt? Är det bara vi i Sverige som begriper något? Förstår alla andra ingenting alls? Den uppfattningen får man när man lyssnar på den svenska debatten.

Låt mig gå över till frågan om retroaktiviteten, fru statsråd. Statsrådet säger att inte samma situation skall uppstå som vi hade för en tid sedan, då det förelåg ett klart fall av retroaktivitet. Men det problemet går att lösa på ett bra sätt. När det gäller beslutet från den 13 december kan man göra såsom polisen brukar göra i sådana sammanhang. Man låter en vecka till 14 dagar gå. Sedan praktiseras beslutet i verkligheten. Då hade vi sluppit denna debatt. Det är en ynkedom i ett demokratiskt samhälle att fatta retroaktiva beslut.

Ibland är det svårt att få klara besked på frågor. Stämmer uppgiften om den 1 juli 1989, dvs. att retroaktiviteten skall gälla från det datumet? Den uppgiften har funnits i pressen, som har citerat statsrådet Lööw. Stämmer uppgiften eller stämmer den inte?

Jag tycker att det är förvånansvärt när man i Sveriges riksdag skall behöva bekräfta rätten att få söka asyl. Det är t.o.m. genant att den frågan skall behöva komma upp. Var och en har naturligtvis rätt att söka asyl i Sverige. Sedan får man avgöra om vederbörande uppfyller de krav som ställs på att erhålla asyl.

Statsrådet talade om att de som i dag kan vara säkra på att få stanna är de som är konventionsflyktingar. Men föreligger nu samma läge som när 6 § tillämpades? Av två personer som hade exakt likadana flyktingliknande skäl kunde den ena personen få asyl, rätt att stanna och få en fristad i Sverige. Den andra personen fick inte denna möjlighet. Jag hoppas att jag har gjort en feltolkning.

Anf. 37 BERTH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Det var inte jag utan Ingela Mårtensson som tog upp frågan om retroaktiviteten. Såvitt jag har förstått är det ingen som har påstått att den utgör ett lagbrott, men däremot är det stötande ur rättssäkerhetssynpunkt att grunden för bedömningen har ändrats under väntetiden.

Jag återkommer till den information som gavs till SIV:s personal vid för-

läggningar och mottagningscenter. Personalen undrar vad de skall säga till de flyktingar som väntar på besked. Detta gäller i synnerhet "gamlingarna" som kom före den 1 juli 1989. De kommer att uppleva situationen som mycket orättvis. Först har deras ärende fått vänta för att personalen skulle klara de nyanlända. När ärendena äntligen prövas, är det mot en skärpt lagstiftning.

Invandrarministern sade att hon skulle återkomma till frågan om ett värdigt mottagande. Jag ställde många fler frågor. Om jag själv fick välja – det får jag naturligtvis inte göra – vad invandrarministern skulle svara på, skulle jag föredra att få svar på de frågor jag hade om direktavvisningar. Det som har hänt under december är inte bara ett avsteg från vår tidigare syn på vem som har rätt att stanna i Sverige, utan beslutet innebär också ett avsteg när det gäller följdverkningar. Det gäller då framför allt mängden av direktavvisningar.

Anf. 38 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Nej, jag har inte hävdatt att invandrarministern skulle ha kallat asylsökande för bovar eller bluffmakare. Jag sade att folk helt naturligt har dragit den slutsatsen själva när företrädare för regeringen har sagt att konventionsflyktingar är att betrakta som riktiga flyktingar och resten inte är att betrakta som riktiga flyktingar. Det är ett språkbruk som undergräver beredskapen att ta emot flyktingar.

När statssekreteraren utropar i stora rubriker i Dagens Nyheter att bara en fjärdedel av dem som får stanna är riktiga flyktingar, bidrar det kanske inte helt till toleransen gentemot flyktingar.

Jag tog tidigare upp frågan om den s.k. undantagsregeln. Den bidrar ytterligare alldeles i onödan till den ryckighet som präglar flyktingpolitiken. De asylsökande lever i en fullständig osäkerhet om vad det är för regler som egentligen gäller.

Jag läste häromdagen att statssekreteraren uttryckte förvåning när det gäller invandrarverkets bedömning av libaneser. Vi har ju möjligheter att bevilja uppehållstillstånd för dem som har särskilt starkt behov av skydd. Men det förefaller, åtminstone i det uttalandet, som om regeringen har för avsikt att använda undantagsbestämmelsen som en ny slags § 6. Men i uttalandena i samband med regeringsbeslutet i december var andemeningen en helt annan, nämligen enbart konventionsflyktingar skulle få stanna, övriga kategorier som enligt lagen skall få skydd i Sverige skulle inte längre få det. Det räcker inte med att ha skyddsbehov. Det räcker inte ens heller med starka skyddsbehov. Man måste ha särskilt starka skyddsbehov. Jag ber invandrarministern att lova att om inte nu så åtminstone senare återkomma med en precisering och berätta vad detta innebär. Betyder det i praktiken att *en* som inte är konventionsflykting får stanna eller att 10 000–15 000 som inte är konventionsflyktingar får stanna?

Jag vill ytterligare diskutera bulgarienturkarna. Det är ju den egentliga målgruppen med decemberbeslutet och som också är orsaken till paniken. Efter att ha skickat en delegation till Bulgarien säger man nu från regeringens sida att bulgarienturkarna generellt sett inte behöver skydd. Detta kan i och för sig kritiseras, men jag tänker inte ta upp den diskussionen här utan

bara vad den slutsatsen leder till. Vi kan då faktiskt upphäva regeringsbeslutet från december. Man skulle faktiskt på helt laglig väg, utan att förändra den lagstiftning som vi fattade beslut om i våras, kunna konstatera i regeringen att situationen i Bulgarien nu inte längre är sådan att man generellt sett behöver skydd i Sverige. Varför, Maj-Lis Löow, kan man inte upphäva decemberbeslutet – inte minst mot den bakgrunden?

Anf. 39 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! För tydlighetens skull vill jag poängtera att jag inte är överens med Sten Andersson i Malmö när det gäller att beslutet skulle vara bra. Jag tar klart avstånd från beslutet. Jag tycker verkligen att beslutet understryker främlingsfientliga strömningar. Maj-Lis Löow måste ta det som kommer till uttryck i olika led med oro.

Samtidigt väcker detta också förbittring hos många grupper. Jag har mött många människor som tycker att detta är ett förfärligt beslut och att vi måste stå fast vid en generös flyktingpolitik och inte ge avkall på den.

Därför är det viktigt att här få höra vad invandrarministern anser om tiden. Är detta en anpassning till Europa i övrigt?

I Europa har det faktiskt byggts upp murar mot flyktingar, och Europa tar emot väldigt få flyktingar, jämfört med vad man gör i tredje världen. Jag tycker därför att det vore väldigt olyckligt om vi skulle anpassa oss till situationen i övriga Europa. Tvärtom borde vi verka för att länderna i Europa tar ett ansvar för flyktingar som lever under mycket svåra förhållanden och som behöver vårt stöd och vår solidaritet. Så jag skulle gärna vilja att Maj-Lis Löow i sitt nästa inlägg kommenterade det här med tiden.

När det gäller retroaktiviteten är jag överens med Sten Andersson. Precis som Ragnhild Pohanka sade, är det skillnad mellan att det kommer några få på ena eller andra sidan om det här beslutet och om människor har väntat under lång tid och praxis ändras under tiden. I senare fallet slår beslutet mot en mycket stor grupp. Som Hans Göran Frank säger, kan man dra slutsatsen att Maj-Lis Löow tycker att det är olyckligt, oavsett vilka som drabbas. Då borde Maj-Lis Löow också dra konsekvenserna av detta och upphäva beslutet.

Anf. 40 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Någon här sade att man måste tänka sig noga för innan man fattar ett sådant beslut som det regeringen tog den 13 december. Jag tycker att det är ett så självklart påstående att jag nästan kippade efter andan när jag hörde det. Jag hoppas verkligen att ärade interpellanter och övriga debattdeltagare, oavsett vad ni tycker om beslutet, inser att regeringen tänkte sig för innan beslutet fattades.

Och vad tänkte vi då? Några menar att vi borde ha talat med UNHCR om det här. Vi informerade UNHCR hela hösten om hur utvecklingen gick och om inströmningen av asylsökande. Inte minst borde de ha förstått hur det låg till, precis som alla andra, på grund av det regeringsbeslut som fattades den 2 november och som också i hög grad uppmärksammade den ökade inströmningen.

Jag begriper inte hur man skulle kunna tro att UNHCR på något sätt

skulle fördela bördan åt oss. UNHCR ägnar sig åt att fördela konventionsflyktingar och vill ju att Europa skall tiodubbla kvoten av de flyktingar som UNHCR behöver placera. Om jag hann, skulle jag återkomma till frågan om att öka kvoten i förhållande till annan invandring, men jag hinner inte med det nu.

UNHCR vill alltså att vi skall tiodubbla kvoten. Att då tro att de skulle så att säga fördela åt oss eller att andra länder skulle ställa upp på att ta bördan av att vi har en generösare lagstiftning – och därmed också har fått en ökad inströmning – är minst sagt naivt, tycker jag. Inte heller fanns det särskilt stora möjligheter att de nordiska länderna skulle ställa upp.

Jag vill gärna ta ett räkneexempel. Det handlar inte om att säga att vi visst kan vi ta emot 29 000 i stället för 20 000, bara för att Maj-Lis Lööv har sagt att vi kan ta 20 000. Det handlar inte om att dra bort 5 000 turkbulgarer och få en rimligare siffra, utan vad det handlar om är att vi måste ta hänsyn till den ständigt ökade tillströmningen vecka för vecka. Vi är uppe i 1 300 per vecka, och vi måste räkna om det på årsbasis, för det fanns ingenting som tydde på att inströmningen skulle avstanna, trots att antalet ändå brukar minska under vintern.

Då måste vi förutse att det kunde komma att handla om 50 000 per år. Och där står vi då med 28 000 kommunplatser. Det går inte ihop.

Vi skulle då ha sagt att vi kanske klarar 29 000 à 30 000 i stället för 20 000, men då måste vi dra ner rullgardinen och inte ta emot fler. Det ger dock inte lagen utrymme för. Vi har sagt att vi skall pröva människors skäl för att få stanna, vi har lovat genom FN-konventionen att ta emot konventionsflyktingar, osv.

Många säger i den här debatten att vi borde ge upp kvaliteten. Vi skulle bortse ifrån att det behövs sfi, arbetsmarknadspolitik, bostäder, tolkar, hemspråkundervisning, osv. Då skulle vi få just den segregation som jag varnar för och som jag tror vore så oerhört mycket mera farlig för debattklimatet och motsättningarna, rasismen, främlingsfientligheten och allt vad vi kallar det, än hur det är i dag.

Den fjärde möjligheten var att titta på vad lagen säger. Vad har riksdagen sagt en gång i tiden om att regeringen skall ta sig till i sådan här situation.

Det gjorde vi, och då vill jag återkomma till talet om att vi borde ha gett upp kvaliteten. Ändå efterlyser Ragnild Pohanka ett värdigt mottagande. Jag menar att ett värdigt mottagande är hela kedjan ända in i folkhemmet. Det är faktiskt inte bara att ta emot så många som möjligt eller avvisa så få som möjligt.

Det handlar om ett värdigt mottagande vid gränsen, människovärdigt tak över huvudet – vi vet alla hur olyckligt vi tyckte att det var med tälten – och mat i magen medan vi prövar deras sak. Vi gör inga direktavvisningar vid gränsen, det vill jag ändå påpeka här.

Ett värdigt mottagande betyder vidare att man får besked inom rimlig tid, att väntetiderna förkortas så som vi hade föresatt oss. Ett värdigt mottagande är också att få en god introduktion i det svenska samhället och i livet i Sverige, rätten till arbete, bostad, sjukvård och utbildning, sådant som vi har satt upp som invandrarpolitiska mål.

Jag trodde faktiskt att vi var överens om här att detta ingick i ett värdigt

mottagande och att detta också ingår i det vi kallar en generös flyktingpolitik. Då kan vi inte bara hålla på och räkna människor, utan vi måste också titta på vad det är för liv vi erbjuder dem som kommer hit.

Sedan vill jag beröra vad som menas med särskilt starka skyddsbehov, eftersom flera talare har frågat om det. Jag har väldigt litet tid, men jag vill säga så här: Jag har själv exemplifierat att vi vet att det många gånger är svårt att verkställa utvisningar till Libanon. Det kan vara ett särskilt starkt skyddsbehov. Barn och tid är också faktorer som gör att vi kan bedöma att det finns ett särskilt starkt skyddsbehov vid sidan av de skäl som gör att man betraktas som konventionsflykting.

Anf. 41 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Efter att nu ha lyssnat till den här debatten har jag fått en sak klar för mig, och det är att beslutet den 13 december inte föregicks av att man rådgjorde med de organ som jag har talat med om just det förslag som blev regeringens beslut. Jag tror att alla blev överraskade över att regeringen tillgrip ett beslut som grundades på en undantagsbestämmelse. Det fanns andra utvägar som var mycket bättre.

Det är också klart att man nu på grund av beslutet har kommit i mycket stora svårigheter, och från UNHCR:s sida finns det åtskilligt med kritik mot vad som har förevarit i den här delen.

När det gäller flyktingkvoten är förhållandet det att en hel del länder verkligen behöver pressas på, beroende på att de har andra regler som gör att det är just i fråga om kvotflyktingar som UNHCR bör kunna nå fram till bättre resultat.

Klart är också, som jag ser det nu, att hade man hållit kvar vid de gamla reglerna, skulle omkring 20 000 ha fått uppehållstillstånd. Det var just det antal som Maj-Lis Lööv den 20 november var på det klara med att vi kunde ta på oss. Det betyder väl också att beslutet den 13 december inte kan vara fattat några dagar i förväg, utan det bör väl åtminstone ha övervägts i några veckor. Därför är det mycket förvånande att beslutet fattades.

Nu börjar Maj-Lis Lööv att tala om en prognos på 50 000 asylsökande per år. Jag hänvisar till vad jag tidigare har sagt: Det är mycket olyckligt att sådana överdrivna, icke välgrundade uppgifter sprids.

Till slut: Om man fortsätter på den här vägen kommer vi att få en mycket olycklig splittring när det gäller flykting- och invandrapolitiken. Vi har här i riksdagen haft stor och bred enighet, som omfattat alla med undantag för vissa moderater, som nu ställer upp på Maj-Lis Lööws sida. Det är nu hög tid att vända.

Anf. 42 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Hans Göran Franck sade att det varit en stor och bred enighet i riksdagen om den svenska flyktingpolitiken, en enighet som omfattat alla med undantag för vissa moderater. Jag är naturligtvis en av dem. Men låt mig referera till det pressmeddelande som Carl Bildt sände ut den dag då statsrådet lämnade sitt besked. Där heter det: Detta har vi moderater krävt sedan länge. Det sägs att åtgärderna borde ha vidtagits tidigare. Det är, Hans Göran Franck, alltså inte fråga om ett antal isolerade moderater.

Man kan tycka att det är konstigt att jag går upp i den här debatten, eftersom jag i sak är för det ställningstagande som statsrådet har gjort. Det är korrekt att vi får en flyktingpolitik som liknar det övriga Europas. Som jag har sagt tidigare kan man inte vara rasist i det övriga Europa – det är helt omöjligt. I Europas länder flödar ju kulturell, social och ekonomisk verksamhet. Men man kan vara mer av realist!

Jag ställde en fråga till statsrådet Löow, nämligen om datumet den 1 juli 1989 gäller. Statsrådet skakade på huvudet, men huvudskakningar noteras inte i riksdagens protokoll. Jag skulle därför vilja ha ett besked från talarstolen, om detta datum gäller eller ej. Det skulle vara mycket klargörande.

Anf. 43 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Det gäller här att visa humanitet mot människor som är utsatta för förtryck och övergrepp. Även humaniteten omges av vissa administrativa problem, men det verkar som om de hade kommit i förgrunden och blivit det huvudsakliga problemet.

Värdigheten när det gäller flyktingmottagandet måste också sträcka sig utanför Sveriges gränser. Det gör den inte om man avvisar dem som har flyktingliknande skäl och inte låter dem stanna av humanitära skäl.

Man talar när det gäller de här frågorna så oerhört mycket om pengar. Det är ju faktiskt så att de allra flesta flyktingar som kommer till Sverige är barn eller personer i arbetsför ålder. De hinner flera gånger om betala igen vad de kan kosta i initialskedet. Det kan vi se på tidigare flyktingmottagning och tidigare invandring – Sverige skulle i dag i stort sett stanna om de som är födda i ett annat land skulle stanna hemma en vecka. Vi är beroende av våra flyktingar, som i dag blivit invandrare, kan man väl säga. Vi behöver dem. De gör en insats i Sverige. Vi måste se på dem som en tillgång.

Man kan se till att flyktingarna får arbete så fort de kan få ett arbete, man kan i större utsträckning varva undervisning med arbete, de måste inte som en självklarhet ha bostäder enligt bostadsnormen, som inte heller svenskar har – det finns många saker man kan göra för att underlätta deras anpassning i Sverige.

Stor enighet har det varit i Sveriges riksdag, om man bortser från reservationer i vissa fall. Även den 13–14 december var det ganska stor enighet – det var tre stora partier som stödde det nya beslutet och vilkas representanter sade det, medan tre andra partier gick emot. Där har vi då en skiljelinje, kan man säga.

Anf. 44 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Maj-Lis Löows analys av det som hände här under hösten var helt frikopplad från omvärlden. Det är ju ingen slump att ett större antal flyktingar kommer från ett visst område en viss tid – det har samband med händelser i det landet. Man frågar sig nästan om regeringen inte har några som helst kanaler ut i världen, så att det går att förutse vad som kan inträffa.

Invandrarministern sade att inga direktavvisningar sker vid gränsen. Det är inte sant, och det kan personer från exempelvis asylkommittéerna vittna om; de får ibland göra rena brandkårsutryckningar till Arlanda, för att försöka skaffa fram advokater.

I det läge som vi nu befinner oss i är också frågan om advokatjour aktuell. Invandrarverket var först positivt till tanken på en advokatjour men sade sedan att det inte fanns behov av en sådan. Däremot har representanten för FN:s flyktingkommissariat i Stockholm framhållit det positiva i en sådan jour. Jag undrar om invandrarministern vill verka för att en advokatjour upprättas för asylärenden där direktavvisning med omedelbar verkan är aktuell.

Skriften till SIV-personal vid förläggningar och mottagningscentra innehöll rätt mycket. Bl.a. står det om en snabbbehandling av nyanlända: För dem som fr.o.m. den 15 december 1989 kommer till gränsen gäller följande. De kommer att utredas så snabbt som möjligt av polisen, och många av dem kommer att tas i milt förvar, dvs. de får inte lov att lämna den slussföreläggning där de inkvarterats. – Det var alltså det som låg bakom det som hände på fartyget Winston Churchill.

Anf. 45 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Genom decemberbeslutet har Sverige medvetet valt att abdikera från tronen som humanitärt föregångsland i Europa. Det har medfört avsevärda internationella skadeverkningar. Vi deltar nu definitivt i den europeiska kapprustningen mot flyktingar. Jag hoppas verkligen att jag hörde fel när jag tyckte att invandrarministern hävdade att UNHCR stöder och applåderar regeringsbeslutet. Tvärtom, har jag förstått, skapar detta beslut mycket stor oro och förvåning i UNHCR.

Beslutet har haft också inhemska skadeverkningar. Invandrarministern är säkert inte omedveten om, vilka grupper hon har blivit idol hos. Jag är övertygad om att invandrarministern är djupt störd av detta faktum. Men inte desto mindre har flyktingfientligheten legitimerats mer än någonsin genom beslutet i december. Jag tror att vi inte har sett de sista effekterna av det.

Det har också befast en alltmer djupgående splittring i flyktingpolitiken. Uppropet i dagspressen för några veckor sedan var ett bevis på att man i ett brett spektrum av samhället är mycket orolig över utvecklingen. Inte minst svenska kyrkan med alla biskopar och med ärkebiskopen i spetsen har för ovanlighetens skull uttryckt en mycket stark oro över ett politiskt beslut. Man kan inte beskylla dessa representanter för svenska kyrkan vare sig för att vara ute i onödan eller för att ha någon politisk biavsikt. Denna ökade polarisering är mycket olycklig.

Regeringens beslut innebar framför allt att man bortsåg från asylsökandes skyddsbehov såsom det definieras i svensk lag. Detta är folkpartiets huvudkritik mot beslutet.

Det är mycket beklagligt att behöva konstatera att regeringen även i fortsättningen tänker bortse från människors behov av skydd. Vi kommer även i fortsättningen att förvägra asylsökande uppehållstillstånd, även om de enligt den lagstiftning som vi fattade beslut om i våras är i behov av sådant skydd.

Undantag kommer uppenbarligen att ske i vissa fall. Vi fick en viss precisering: några libaneser och några barnfamiljer. Men omfattningen är fortfarande helt omöjlig att förutsäga, och jag skulle verkligen vilja be invandrarministern att återkomma med en ytterligare precisering, så att det blir möjligt för de asylsökande att förutse vad som kommer att hända med dem.

Det finns konstruktiva lösningar på problemen. Vi föreslår europeiska överläggningar, att Sverige tar initiativ till en konstruktiv flyktingpolitik i Europa. Vi föreslår också att man funderar över vår flyktingmottagning: Är det nödvändigt att tvinga alla att vistas i förläggningar? Är det nödvändigt att vi planerar och kontrollerar alla asylsökande i minsta detalj? Kan vi inte tillåta en större frihet och flexibilitet? Det skulle underlätta flexibiliteten i hela mottagningsapparaten.

Vi föreslår också, till sist, att man håller fast vid lagen i enlighet med beslutet från förra året.

Anf. 46 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag blev skrämmd när Maj-Lis Löow talade om att flyktingar är "bördor". Hon talar om att detta är bördor som vi skall dela upp i Europa. Hon säger att flyktingarna är en börda för Sverige.

När Maj-Lis Löow tillträdde som invandrarminister hade hon enligt min mening en mycket positiv syn, och det är nödvändigt att den som innehar posten som invandrarminister ser flyktingar och invandrare som en tillgång för Sverige. Det gäller att ta fram det positiva. Att hon nu har kommit att se flyktingarna som bördor anser jag vara en mycket tråkig utveckling.

Precis som Hans Göran Franck undrar jag hur man gör prognoser av den typ som vi här talar om. Det är ju helt beroende av var man tar sin startpunkt. Om man tar startpunkten i samband med att en mycket stor grupp kommer hit kanske man kan hamna på 50 000.

Detta blåser ju också under stämningar som man kan märka i Sverige i dag – att det bara väller in utlänningar och flyktingar. Människor blir skrämmda. Jag hörde från min dotter som arbetar inom hemvården att hon träffat en gammal människa som frågade om Iran skall ta över hela Sverige. Detta spår på föreställningar om att Sverige skall tas över av flyktingar och invandrare. Ett beslut som regeringens men även den här typen av prognos gör att man spår på sådana fördomar. Detta är nämligen ingen verklighetsbeskrivning.

Maj-Lis Löow frågar vad för slags liv vi skall ge flyktingarna i Sverige. Självfallet skall vi ge dem ett värdigt mottagande, men vi behöver ju inte i alla lägen omhänderta människor som ändå har lyckats ta sig hit till våra gränser. Vi måste kunna vara flexibla.

Som jag ser det är också bristen i flyktingpolitiken och i den nya organisationen just att det saknas flexibilitet. Det måste ju alltid vara fallet med flyktingströmmar att de kommer mycket ojämnt. Vi måste då ha en organisation som är beredd på att det är fråga om en ojämn tillströmning. Bristen i det svenska flyktingmottagandet är alltså att vi inte har tillräcklig flexibilitet. Om vårt flyktingmottagande hade haft denna flexibilitet, hade det inte varit nödvändigt att tillgripa sådana drastiska åtgärder som beslutet från december.

Anf. 47 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Fru talman! Först vill jag till Maria Leissner säga att det aldrig har varit möjligt att göra sådana preciseringar i tillämpningen av lagstiftningen att

varje asylsökande ute på förläggningarna har kunnat avläsa om just han eller hon skall få stanna. Det kravet ställs ju ofta på mig.

UNHCR:s kritik, i den mån den finns, vill jag faktiskt i så fall höra direkt från Genève och inte genom påståenden från Maria Leissner och Hans Göran Franck. Jag har inte fått höra någon sådan kritik, och jag borde ju vara den som först fick höra den.

Sedan till de räkneexempel vi diskuterar. Om det verkligen är så som Ingela Mårtensson säger, att detta var en mycket tillfällig topp i tillströmningen och att man inte kan räkna om 1 300 per vecka till 50 000 per år, desto bättre! Det kommer väl i så fall att visa sig att tillströmningen sjunker så småningom. Då kommer det också, Hans Göran Franck, att finnas större förutsättningar att göra det som självfallet ändå måste vara utgångspunkten, nämligen att så småningom släppa på detta beslut. Om vi skulle permanenta beslutet skulle jag ju få lov att återkomma till riksdagen med begäran om en lagändring. Men detta är ju till sin karaktär en tillfällig åtgärd, vilket jag menar att det är utomordentligt viktigt att komma ihåg.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Göran Franck, Maria Leissner, Berith Eriksson, Sten Andersson i Malmö, Ingela Mårtensson och Ragnhild Pohanka anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Skrivelse

1989/90:80 Redogörelse för vissa regeringsbeslut om försvarets mark och byggnader i Stockholmsområdet

Förslag

1989/90:8 Riksdagens revisorers förslag angående arbetsskadeförsäkringen

12 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framstälts

den 31 januari

1989/90:120 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet *Bengt Lindqvist* om socialstyrelsens förslag till åtgärder för att minska alkoholkonsumtionen:

Nyligen har socialstyrelsen presenterat nya förslag på restriktioner kring människors umgänge/bruk med/av alkohol.

Sverige tillhör de länder i västvärlden där restriktionerna kring alkoholen

är omfattande, samtidigt som totalkonsumtionen jämfört med andra länder är låg. Enligt uppgift ligger den svenska alkoholkonsumtionen per invånare på 27/28 plats vid en jämförelse med 36 länder.

Ändå har vi enligt socialstyrelsen stora alkoholproblem, och man föreslår än flera restriktioner för bruket av alkohol och dessutom kraftiga prishöjningar. Socialstyrelsen borde baserat på vunnit erfarenhet dock lärt sig en sak.

Skulle restriktioner och höga alkoholpriser vara ett effektivt instrument borde alkoholproblemen i Sverige vara minimala. Man föreslår nya sådana trots att man borde känna till att de inte fungerar.

För övrigt är det förvånansvärt att ekonomisk, social och kulturell verksamhet kan bedrivas i länder med ett mer omfattande bruk av alkohol än i vårt land. Den som följer den svenska alkoholdebatten får höra att kaos kommer att uppstå vid den allra minsta liberalisering av alkoholrestriktionerna.

Det borde kanske vara dags att inse att restriktioner och höga priser på alkohol inte är en framkomlig väg. T.ex. kommer hembränning och egentillverkning av vin att öka om socialstyrelsens förslag blir gällande.

Har något misslyckats, så är det den svenska alkoholpolitiken med dess kraftiga och oftast obegripliga restriktioner och de höga priserna på alkohol. Ändå föreslår socialstyrelsen samma recept som tidigare visat sig vara utan framgång.

Vilka åtgärder är socialministern beredd vidta med anledning av socialstyrelsens nyligen presenterade förslag om ökade restriktioner avseende svenska folkets bruk av alkohol?

1989/90:121 av *Berith Eriksson* (vpk) till justitieministern om behandlingen av samerättsutredningens förslag:

Samerättsutredningen tillsattes år 1982 för att utarbeta förslag till en samlad samepolitik. Sedan dess har regeringen hänvisat till den pågående utredningen i olika politiska frågor som rör samerna.

Samerättsutredningen har nu överlämnat sitt huvudbetänkande. Samerätt och sameting (SOU 1989:41). Utredningen har tidigare lämnat ett delbetänkande (SOU 1986:36), Samernas folkrättsliga ställning. Dessa två betänkan- den har remissbehandlats och dessa redovisats i Ds 1989:72.

Det viktigaste förslaget från utredarna är inrättade av ett folkvalt organ, ett sameting, som skall företräda det samiska folket i Sverige i olika sammanhang.

Val till, och inrättande av, ett "sameting" är planerat till oktober 1991.

Ett propositionsförslag var därför att vänta under våren 1990, men i nu aviserad propositionslista för våren finns inget sådant förslag med.

Om behandlingen i riksdagen inte är klar under våren 1990 kommer det att bli svårt att hinna med de nödvändiga förberedelser som måste göras innan val kan förrättas. Det behövs informationsinsatser, registrering, upprättande av röstlängder m.m.

Jag vill därför fråga justitieministern:

1. När kommer en proposition om förslag till "saming" föreläggas riksdagen?
2. Kommer samerättsutredningens olika förslag att framläggas i en proposition?

1989/90:122 av *Gudrun Schyman* (vpk) till socialministern om privatiseringen av vården:

"Antal företag: 600. Antal anställda: 10 000. Omsättning: 3,5 miljarder kronor. Omsättning per anställd: 350 000 kr. Vinstmarginal: Skrämmande hög."

Så beskrevs Sveriges yngsta och kanske lönsammaste bransch i en artikelserie i Aftonbladet nyligen. Det handlade om vården av unga och vuxna missbrukare.

Av tradition har det varit samhällets uppgift att ta hand om de svaga och utstötta. Numera överlåts en stor del av den uppgiften på privata aktiebolag och stiftelser.

Av 600 behandlingshem är 350 privata. Av 10 000 vårdplatser drivs 6 000 i privat regi. Antalet privata behandlingshem och familjehem ökar nästan explosionsartat. På ungdomssidan ökade till exempel antalet privata hem med 15 % bara från mars till november förra året. De offentliga institutionerna läggs antingen ned eller övergår i privat regi vilket får till följd att vårdavgifterna höjs, ibland till det dubbla.

Det är bl.a. de högre lönerna på de privata institutionerna som driver upp kostnaderna. Genomgående har assistenter och terapeuter 3 000 till 4 000 kr. mer i månaden på de privata hemmen. Den utbildade personalen söker sig dit, och de kommunala eller landstingsägda hemmen töms på personal.

Inom barn- och ungdomsvården ropar kommunerna efter platser. Bristen har öppnat möjligheterna för en privat marknad med kommersiella inslag. Säljarens marknad råder, och kommunerna tvingas betala stora summor till privata hem för vård och boende. Som ett exempel kan nämnas att det kan kosta 70 000 kr. i månaden för en plats.

Fram till år 1983 var staten huvudman för en stor del av missbruks- och ungdomsvården och förfogade genom statsbidrag över styrinstrument för en ännu större del. Från och med 1983 fick landsting och kommuner huvudmannskapet och statsbidraget utgår nu direkt till dem. Förändringen innebar en indirekt avreglering av vården. Överblick, möjlighet till central styrning liksom rutinerna för en enhetlig tillsyn av hem i privat regi försvann. Intresset för institutionsvården var litet hos kommuner och landsting som hellre prioriterade öppenvård och lättbehandlade grupper. De "tyngsta" blev över – en vårdpolitik som resulterat i dagens situation med en marknad för lösningar i privat eller idéell regi.

Båda behövs, som ett komplement till den offentliga vården, men balansen har gått förlorad. Diskussionerna om vårdideologi och solidaritet har ersatts med prat om resultatenheter och pengar. De vårdavgifter som kommunerna betalar är relaterade till bristen på platser och inte till innehållet i vården.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor:

1. Vilka initiativ tänker socialministern ta för att få en rimlig balans mellan den offentliga vården och den som bedrivs i idécell eller privat regi?
2. Vad tänker socialministern göra för att förhindra geschäft och bristande vårdkvalitet?

1989/90:123 av *Gudrud Schyman* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om Bofors Indienaffär:

I Indien håller nu "Bofors-byken på att tvättas". En polisutredning har inletts med stöd av de dokument som den svenska regeringen hemlighållit men som ändå läckt till indisk massmedia. Detta har resulterat i en preliminär stämningsansökan både mot Bofors och indiska affärsmän. Efter påtryckningar från den indiska regeringen har nu också schweiziska myndigheter bestämt sig för att spärra de aktuella bankkontona.

Parallellt med denna glädjande utveckling går utvecklingen i Sverige i motsatt riktning:

- Regeringen vägrar fortfarande att överlämna hela RRV-rapporten till den indiska regeringen. För att slippa ta ansvar för beslutet har regeringens företrädare påstått sig vara bundna av sekretessförbehåll till riksbanken, men det finns inte stöd för sådana påståenden i den svenska sekretesslagstiftningen.
- Det har avslöjats att den svenska regeringen lät Nobel Industrier läsa RRV-rapportens hemliga delar samtidigt som beställaren av utredningen, dvs. den indiska regeringen, vägrades detta.
- När den hemligstämplade delen av RRV-rapporten läcker ut till media leder det i Indien till polisutredning och sedermera stämningar. Men i Sverige anmäler den svenska regeringen läckan till JK, som fattar beslut om att inleda en förundersökning mot den eller de personer som avslöjat sanningen. Det är ofta förekommande att tidningar publicerar hemliga handlingar, men detta är, såvitt jag vet, första gången de anmäls av regeringen.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor till utrikeshandelsministern:

1. Skedde regeringens hänvisning till sekretessförbehåll från riksbanken i överensstämmelse med svensk lagstiftning?
2. Vilken var anledningen till att regeringen beslutade att Nobel Industrier skulle få läsa hela RRV-rapporten?
3. Varför finns det ingen skriftlig dokumentation av beslutet att låta Nobel Industrier läsa hela rapporten?
4. Vad föranledde regeringen att JK-anmäla utlämnandet av de hemliga handlingarna i Bofors Indienaffär?

den 1 februari

1989/90:124 av *Jan-Olof Ragnarsson* (vpk) till statsrådet Maj-Lis Lööv om de turkiska kurderna:

nen mot tortyr och FN:s konvention mot tortyr. Landet har också accepterat Europadomstolens behörighet att pröva klagomål från enskilda. Ändå hålls i Turkiet fortfarande tusentals människor fängslade av politiska skäl. Tortyr används systematiskt och i stor omfattning. Detta fastslår Amnesty International i sin senaste rapport.

Kurder fängslas på grund av enbart politisk eller kulturell verksamhet som bedrivits med fredliga medel. Som exempel kan nämnas Recep Marasli som sitter i fängelse sedan 1982, dömd till 36 års fängelse för sitt arbete som förläggare på ett kurdiskt bokförlag specialiserat på kurdisk historia och kultur. Marasli är dömd bl.a. för att ha publicerat separationspropaganda, underminerat den nationella stoltheten och uppmanat folk att engagera sig i separatistaktiviteter. I flera rättegångar har han fått straffet förlängt på grund av sitt försvarstal i rätten.

Att skriva eller tala om kurder som minoritet eller förespråka deras mänskliga rättigheter anses som ett brott mot staten, t.ex. brottet "försvagande av turkarnas nationella känslor".

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande frågor till statsrådet:

1. Hur många avvisingar/utvisningar av asylsökande kurder från Turkiet har verkställts till hemlandet under 1989?
2. Finns det exempel på att asylsökande kurder från Turkiet, vilka har åberopat att de varit fängslade och/eller torterade på grund av aktiviteter för den kurdiska minoriteten och befunnits vara trovärdiga av svenska myndigheter, avvisats eller utvisats från Sverige?
3. Känner invandrarministern till några fall av asylsökande kurder från Turkiet som avvisats/utvisats från Sverige till hemlandet som råkat illa ut efter hemkomsten?
4. Vilken roll kommer Sverige att ha i samband med Europarådets hearing i vår om de mänskliga rättigheterna i Turkiet?

13 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 31 januari

1989/90:393 av *Bertil Danielsson* (m) till arbetsmarknadsministern om feriearbete av utländska studerande:

Bär- och fruktodlarnas svårigheter att rekrytera tillfällig arbetskraft för skördearbete under somrarna har under senare år blivit allt påtagligare. Andelen svenska ungdomar som tar denna typ av feriearbete har minskat, varför antalet utländska studenter, främst från Polen, har ökat.

De praktiska och byråkratiska problemen i samband med rekrytering av dessa utländska ungdomar är dock så stora att tillräckligt många skördearbetare i vissa fall inte i tid gått att få tag på. Exempelvis kunde för ett par år sedan inte alla jordgubbar på Öland skördas i tid på grund av arbetskraftsbrist. Dessa olägenheter har upprepade gånger påtalats.

Även invandrarverket – som numera handlägger dessa ärenden – har uppmärksammat dessa problem och har därför tillskrivit regeringen med förslag om ändring av gällande regler, innebärande att utländska studerande som feriearbetar i Sverige inte skall behöva ha arbetstillstånd enligt 4 kap. 2 § utlänningsförordningen.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern om regeringen redan till sommaren 1990 avser att ändra reglerna i enlighet med invandrarverkets förslag?

den 1 februari

1989/90:394 av *Görel Thurdin* (c) till jordbruksministern om kontrollen av importerade livsmedel:

Beslut har nu fattats om att det skall vara förbjudet att bestråla livsmedel i Sverige och att importera bestrålade livsmedel. 1,5 milj. kr. har dessutom avsatts för forskning som skall leda till att man lättare kan upptäcka om livsmedel har bestrålats. Ändå riktas kritik mot att importkontrollen är dålig och näst intill obefintlig. Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga jordbruksministern:

Har jordbruksministern några planer eller förslag på att förbättra kontrollen för att man lättare skall kunna upptäcka om importerade livsmedel har bestrålats?

1989/90:395 av *Anna Horn af Rantzien* (mp) till statsrådet Margot Wallström om porrbutik på Arlanda International:

Jag och många med mig har fått ett brev från en fransman, Jean-Bernard Saint. Han säger att han vid sin återresa till Frankrike fann att en presentbutik i tax-free-avdelningen på Arlanda International hade öppnat en rymlig, högst iögonfallande och ytterst inbjudande avdelning på mottot: "sexiga svenska flickor som exportvara; låt oss hålla myten levande."

Han har också skickat en kopia av brevet bl.a. till luftfartsverkets chef i Norrköping. Kanske har därför butiken snabbt försvunnit – det är svårt att kontrollera om man inte skall resa utomlands.

Om den beskrivna porrbutiken fortfarande finns kvar – vad kan och vill jämställdhetsministern göra för att stävja denna förolämpning mot alla Sveriges kvinnor?

1989/90:396 av *Birger Andersson* (c) till jordbruksministern om jordbruksstödet:

Fagersta, Norbergs och Skinnskattebergs kommuner hör till Bergslagen – dock inte i stödområdeshänseende vad gäller jordbruket. Stödområdesgränsen följer länsgränsen mellan Västmanlands län och Kopparbergs län. De naturliga förutsättningarna för jordbruk följer ej länsgränsen.

Avser jordbruksministern medverka till att Fagersta, Norbergs och Skinnskattebergs kommuner inplaceras i stödområde 4?

1989/90:397 av Margit Gennser (m) till finansministern om förseningsavgifter på inbetalningar till staten:

Prot. 1989/90:60
1 februari 1990

Bankstrejken – om den får fortgå – leder till att en rad företagare inte kan betala in skatter m.m. i tid till staten. Riksskatteverket har klart deklarerat att förseningsavgifter skall utgå, trots att en uppenbar force majeure-situation föreligger.

Med hänvisning till vad som nu anförts ber jag att få ställa följande fråga:

Avser finansministern att agera i denna situation så att tredje part inte drabbas av betungande förseningsavgifter som det inte står i deras makt att undvika?

14 § Kammaren åtskildes kl. 15.46.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 1 februari

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Svar på interpellation 1989/90:112 om skattereformen och trav- sporten	1
Finansminister Kjell-Olof Feldt Sten Andersson i Malmö (m) Jan Hyttring (c)	
4 § Meddelande om svar på interpellation 1989/90:116	6
Finansminister Kjell-Olof Feldt	
5 § Ajournering	6
6 § Återuptagna förhandlingar	6
7 § Svar på interpellation 1989/90:102 om åtgärder mot miljöfarliga utsläpp vid råjärnsframställning	6
Miljöminister Birgitta Dahl Bengt Hurtig (vpk)	
8 § Svar på interpellation 1989/90:104 om slutförvaringen av utbränt kärnbränsle	11
Miljöminister Birgitta Dahl Görel Thurdin (c) Rolf L Nilson (vpk) Sven-Olof Petersson (c)	
9 § Meddelande om svar på interpellation 1989/90:114	23
Miljöminister Birgitta Dahl	
10 § Svar på interpellationerna 1989/90:110 och 113 om möjlighe- terna att få asyl	23
Statsrådet Maj-Lis Lööv Sten Andersson i Malmö (m) Hans Göran Franck (s) Ragnhild Pohanka (mp) Maria Leissner (fp) Berith Eriksson (vpk) Ingela Mårtensson (fp)	
11 § Bordläggning	45
12 § Meddelande om interpellationer	
1989/90:120 av Sten Andersson i Malmö (m) om socialstyrel- sens förslag till åtgärder för att minska alkoholkonsumtio- nen	45
1989/90:121 av Berith Eriksson (vpk) om behandlingen av sa- merättsutredningens förslag	46
1989/90:122 av Gudrun Schyman (vpk) om privatiseringen av vården	47
1989/90:123 av Gudrun Schyman (vpk) om Bofors Indienaffär	48

1989/90:124 av Jan-Olof Ragnarsson (vpk) om de turkiska kurderna	48
13 § Meddelande om frågor	
1989/90:393 av Bertil Danielsson (m) om feriearbete av utländska studerande	49
1989/90:394 av Görel Thurdin (c) om kontrollen av importerade livsmedel	50
1989/90:395 av Anna Horn af Rantzien (mp) om porrbutik på Arlanda International	50
1989/90:396 av Birger Andersson (c) om jordbruksstödet	50
1989/90:397 av Margit Gennser (m) om förseningsavgifter på inbetalningar till staten	51

